

Delat barnbidrag

I serien RFV ANALYSERAR publicerar Riksförsäkringsverket sammanställningar av resultat av

- utrednings- och forskningsarbete
- uppföljnings- och konferensverksamhet

I huvudsak är det frågan om olika slag av rapporter och om minnesanteckningar från konferenser, som hållits av verket.

Publikationerna i denna serie utarbetas av olika enheter inom Riksförsäkringsverket.

I vissa slag av rapporter i denna serie kan det förekomma uttalanden som pekar på behovet av nya eller ändrade författningsbestämmelser eller rekommendationer på något område. Med anledning av sådana uttalanden tar Riksförsäkringsverket sedan i särskild ordning upp frågan om att ge ut nya eller ändrade författningar och allmänna råd på området. Uttalanden i rapporterna har således ingen självständig ställning som går utöver innehållet i gällande författningar och allmänna råd.

Utgivare: Enheten för bidrag

Upplysningar: Jessica Nyberg tel 08-786 94 67

Omslagsbild: Mona Haaland

Skriftserier som ges ut av Riksförsäkringsverket:

RFV Föreskriver (RFFS)	Författningar med bindande föreskrifter
RFV Rekommenderar (RAR)	Allmänna råd om tillämpningen av författningar
RFV Vägledning	Beskrivning av författningsbestämmelser, allmänna råd, förarbeten, rättspraxis, exempel och kommentarer
RFV Analyserar	Resultat av utrednings- och utvärderingsarbete samt av uppföljnings- och konferensverksamhet.
RFV Anser	Tolkningar av rättsläget och uttalande om verkets åsikt i olika frågor
RFV Informerar	Redovisning av statistik, upplysningar om regler, rutiner och praxis.
RFV Redovisar	Försäkringsanalyser och rapporter med mer begränsade frågeställningar.

Beställ hos: Riksförsäkringsverkets Kundtjänst Tfn 08-795 23 55

Fax 08-760 58 95 E-post: order@special.lagerhus.se eller på

Internet www.rfv.se

Tryck: Novum Grafiska 2000.

FÖRORD

Den nya vårdnadslagstiftningen som förespråkar gemensamma samförståndslösningar mellan separerade föräldrar har varit en viktig utgångspunkt för Riksförsäkringsverkets (RFV) arbete med att analysera nuvarande regler för utbetalning av barnbidrag. Regeringen har vidare lagt ett förslag till riksdagen om att båda föräldrarna ska kunna få underhållsstöd när barnen bor växelvis. Detta för att stödja de föräldrar som vill ta ett större gemensamt ansvar för sina barn. Vad som är bäst för barnen har varit ledstjärna i analysen. Samtidigt kan nuvarande regelsystem som inte tillåter att barnbidraget utbetalas till båda föräldrarna med halva beloppet ifrågasättas ur jämställdhetssynpunkt.

I arbetet har vi mot denna bakgrund funnit skäl för att synen på barnbidraget behöver moderniseras genom att ge föräldrarna ökad valfrihet om hur barnbidraget ska betalas ut. Föräldrar som har gemensam vårdnad för sina barn bör kunna få välja att dela på barnbidraget. Vid beslut om växelvis boende talar mycket för att huvudregeln bör vara att barnbidraget automatiskt delas, såvida föräldrarna inte önskar en annan lösning.

Rapporten har tagits fram av en arbetsgrupp inom RFV, bestående av Jan Almqvist, Jessica Nyberg, Anders Lönnqvist, Malin Larsson och Birgitta Rosén från Enheten för bidrag, Cathrina Ferrmark Hanno, Charlotte Persson och Britt-Marie Andersson från Utvärderingsavdelningen samt Robin Lapidus från Informationsavdelningen. Jessica Nyberg har svarat för den slutliga utformningen av rapporten.

Under arbetets gång har samtal förts med dels nyblivna föräldrar och vårdnadshavare som har fått barn under det senaste året, och dels med vårdnadshavare som fått barn för ca åtta år sedan. Diskussioner har förts i form av fokusgrupper där föräldrar har framfört sina åsikter om ett delat barnbidrag. Förslaget har vidare diskuterats med representanter från samtliga försäkringskassor vid en konferens under våren 2000. Diskussionerna har visat att frågan om ett delat barnbidrag inte är helt okomplicerad. Förhoppningsvis kan denna rapport bidra till ökad kunskap om dagens barnbidragssystem och konsekvenserna av ett delat barnbidrag.

Jan Almqvist
Chef för bidragsenheten

Innehållsförteckning

1	SAMMANFATTNING	7
2	INLEDNING.....	14
2.1	Uppdraget.....	14
2.2	Avgränsningar	15
2.3	Barnbidraget i övriga nordiska länder	17
2.4	Barnbidraget i siffror.....	17
3	BAKGRUND	19
3.1	Intentionerna med allmänna barnbidrag.....	19
3.2	Nuvarande regler i barnbidragslagen	20
3.2.1	<i>Barnperspektiv i barnbidragslagen.....</i>	<i>22</i>
3.3	Vårdnadslagstiftningen.....	23
3.4	Barnets bästa	24
3.4.1	<i>Sakkunnigs utlåtande om barnets bästa vid gemensam vårdnad och växelvis boende</i>	<i>26</i>
3.5	Genderperspektiv	28
4	TVÅ YTTERLIGHETSALTERNATIV – DELAT BARNBIDRAG SOM HUVUDREGEL ELLER EFTER ANMÄLAN?	31
4.1	Alternativens innebörd och omfång	31
4.2	Sammanfattning av ytterlighetsalternativen.....	32
5	ARBETSGRUPPENS FÖRSLAG OM HUR ETT DELAT BARNBIDRAG BÖR VARA UTFORMAT	34
5.1	Överenskommelse om delat barnbidrag mellan vårdnads- havare	34
5.2	Växelvis boende	36
5.2.1	<i>Delat barnbidrag vid växelvis boende.....</i>	<i>40</i>
5.3	Undantag från delat barnbidrag om det ej är till barnets bästa..	42
5.3.1	<i>Risk att äventyra barnets försörjning</i>	<i>43</i>
5.4	Tidsbegränsning och formkrav.....	43

6	KONSEKVENSER FÖR FLERBARNSTILLÄGGET M.M.	46
6.1	Konsekvenser för flerbarnstillägget	46
6.1.1	<i>Exempel</i>	48
6.2	Återbetalningsskyldighet vid delat barnbidrag.....	53
6.3	Konsekvenser för studiebidrag.....	54
7	EKONOMISKA KONSEKVENSER PÅ INDIVIDNIVÅ	55
7.1	Ger en delad utbetalning av barnbidraget orimliga effekter?	55
7.1.1	<i>Vilka effekter uppstår vid växelvis boende?</i>	56
7.2	För vilka hushåll kan ett delat barnbidrag innebära problem? ..	56
7.2.1	<i>Hur ser familjebildningen ut i dag?</i>	57
7.2.2	<i>Hur ser det ut för socialbidragshushållen?</i>	59
7.3	Beskrivning av hushållstypen ensamstående med barn	60
7.3.1	<i>När kan ett delat barnbidrag få negativa ekonomiska konsekvenser?</i> 62	
7.4	Slutsatser	65
8	ADMINISTRATIVA KONSEKVENSER	66
8.1	Konsekvenser för IT-system	66
9	FOCUSGRUPPER OM DELAT BARNBIDRAG	67
9.1	Sammanfattande kommentarer.....	67
9.2	Argument för ett delat barnbidrag	68
9.3	Argument mot ett delat barnbidrag	68

1 SAMMANFATTNING

I arbetet med att analysera barnbidraget har det framkommit att synen på barnbidraget behöver moderniseras. Detta väl inarbetade välfärdsinstrument bör underlätta för jämställdhet mellan könen på ett sätt som är förenligt med barnets bästa. Gemensam vårdnad om barnen är för många separerade par i dag en självklarhet. Det kan dock ifrågasättas om lagstiftningen har hängit med i denna utveckling och det sätt familjebildningen har kommit att se ut.

För alla de barn vars föräldrar har gemensam vårdnad bör det finnas möjlighet att dela på barnbidraget. I de fall där barn bor växelvis hos båda sina vårdnadshavare talar mycket för att huvudregeln bör vara att det månatliga barnbidraget delas. En delad utbetalning av barnbidraget bör även få till följd att flerbarnstillägget delas. Då uppnås en mer utjämnande effekt än i dag för ombildade familjer som har en lika stor försörjningsbörda.

Det är för ett barns utveckling och välbefinnande viktigt att det har nära, goda och regelbundna relationer till båda sina föräldrar, oavsett om dessa bor tillsammans och oavsett om de är i konflikt eller inte. Detta är bakgrunden till att det fr.o.m. den 1 oktober 1998 började gälla nya vårdnadsregler i landet.

Ett syfte med vårdnadsreformen var att betona vikten av samförståndslösningar i frågor som rör barn. Lagstiftningens utformning ska underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens om hur frågor om vårdnad, boende och umgänge ska lösas. Genom att föräldrar kan skriva avtal om dessa frågor har det skapats en ordning där vårdnadsfrågor m.m., kan hanteras i mindre konfliktskapande former och utanför domstolarna. Genom att domstolarna kan utdöma gemensam vårdnad mot en förälders vilja, när detta bedöms vara det bästa för barnet, bereder man vägen för en ökad användning av gemensam vårdnad.

Frågor om barn och vad som är ett barns bästa i separationstvister är inte en fråga om jämställdhet mellan föräldrarna, även om detta är något som stundtals har upptagit den största delen av den familjepolitiska

debatten. I den nya vårdnadslagstiftningen betonas principen om barnets bästa. Vad som är bäst för barnet skall och måste vara avgörande, oavsett vilken förälder som går stärkt eller försvagad ur separationen. En förälders ”vinst” kan ju vara liktydigt med en förlust för barnet. De allra flesta föräldrar som separerar kommer fram till en lösning för sitt barns situation. I allmänhet är det som föräldrarna enas om också det som är det bästa för barnet. De regler som samhället ställer upp i form av lagstiftning bör vara så utformade att de i möjligaste mån bidrar till överenskommelser mellan föräldrarna.

Vårdnadens juridiska natur kommer många gånger klarast till uttryck i de fall då föräldrarna har gemensam vårdnad, men inte bor tillsammans. Vanligen har då bara den ena föräldern den omedelbara tillsynen över barnet. Gemensam vårdnad innebär dock ett gemensamt juridiskt vårdnadsansvar även för den förälder som inte varaktigt bor ihop med barnet. Föräldrarna ska tillsammans besluta i de frågor som rör barnet. Att i första hand föräldrar, såväl separerade som icke separerade, ska ansvara för barnets försörjning är en av de skyldigheter som följer av att vara vårdnadshavare.

I samband med en separation kan ibland en ekonomisk kалldusch vänta den ena eller båda föräldrarna. I en sådan situation är det månatliga barnbidraget på 850 kronor¹ per barn ofta av stor betydelse. När en familj separerar uppstår i många fall ett större eller ett nytt behov av de olika bidrag som finns att tillgå för familjen. Att familjer blir stöttade vid separationer, såväl ekonomiskt som själsligt, är en del av dagens svenska välfärdssystem.

Den nya vårdnadslagstiftningen som förespråkar gemensamma samförståndslösningar mellan separerande föräldrar, är således ett starkt argument för att det nu bör lagstiftas om rätten för föräldrar att dela på det månatliga barnbidraget. Den nuvarande lagstiftningen förhindrar detta. Det finns anledning att ifrågasätta den signal som den nyblivna familjen får den dagen det första barnbidraget skickas ut och det automatiskt går till modern. Signalen kan mycket väl tolkas som att barnet endast är moderns angelägenhet både vad gäller omsorg och försörj-

¹ 950 kronor fr.o.m. den 1 januari 2001

ning. Detta stämmer inte överens med samhällets övriga jämställdhetssträvanden. Syftet med föräldraförsäkringen är ett uttryck för dagens jämställdhetssträvanden dvs. att stödja båda föräldrarnas möjlighet att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Inom RFV har det mot denna bakgrund pågått ett arbete som syftar till att analysera vägar att öka valfriheten och vid växelvis boende, styra barnbidraget till båda föräldrarna.

Barnbidragslagen tillkom under 1940-talet. En av de viktigaste målsättningarna var att minska andelen barn som lever i familjer med inkomster under en nivå definierad som fattigdom. Barnbidraget skulle även fungera som en varaktig inkomstutbytesfyllnad, för att i viss mån kompensera den ökade försörjningsbörda ett barn för med sig. Även undersökningar på 1990-talet har visat att barnbidraget spelar en betydande roll för den enskilda familjens ekonomi. Barnbidraget har också ett socialpolitiskt mål. Bidraget är generellt och omfattar såväl låg- som höginkomsttagare utan att någon behovsprövning görs. Barnbidragets fördelningspolitiska målsättning innebär att det över livscykelns sken sker en överföring av resurser från hög- till låginkomsttagare samt från barnlösa till barnfamiljer.

Med dagens barnbidragssystem går barnbidraget endast till den ena av två separerade föräldrar, trots att dessa i de flesta fall har ett fortsatt gemensamt ekonomiskt ansvar för barnets försörjning. Detta upplevs som omodernt och kan i många fall få orättfärdiga ekonomiska konsekvenser föräldrarna emellan. Det som har förändrats sedan barnbidraget kom till är att familjebildningen i dag ser annorlunda ut. Kärnfamiljen är inte längre lika vanligt förekommande. Men trots detta fungerar barnbidraget ändå som en inkomstutbytesfyllnad för en nybildad familj, oavsett om det finns en eller två föräldrar i hushållet och oavsett om barnet vistas stadigvarande på två adresser. Syftena bakom barnbidragssystemet passar således fortfarande bra in i 2000-talets familjepolitik även om ett delat barnbidrag skulle införas.

Under de drygt 50 år som gått sedan barnbidragssystemet infördes har det hänt mycket i det svenska samhället som har fått konsekvenser för familjestrukturen. Kvinnor med barn förvärvsarbetar i en mycket högre grad i dag. På 1940-talet hade i regel männen ensam ansvaret för familjens ekonomi eftersom kvinnornas arbete var obetalt när de var

hemma och tog hand om barn och hem. I det perspektivet var det på 1940-talet radikalt att ge hela barnbidraget till mödrarna. Men det som kunde anses radikalt då, har fått en oönskad effekt i dag på tidigt 2000-tal.

Drygt 50 år efter att barnbidraget infördes har kvinnor emellertid fortfarande sämre ekonomi och är i makttermer ofta i en underordnad ställning i samhället. I den praktiska vardagen kan barnbidraget vara ett viktigt tillskott i den ensamstående mammans ekonomi som gör det möjligt att försörja barnen. Vetskapen om att detta stöd (och även andra) finns att tillgå, kan göra det möjligt för kvinnor att bryta upp från ett förhållande som de inte vill befinna sig i. De familjepolitiska stöden där barnbidraget är ett förmånsslag och underhållsstödet ett annat, medför därmed att föräldrar inte behöver stanna i konfliktfyllda och dåliga relationer p.g.a. ekonomiska skäl. Det är därför viktigt att en förälder har möjlighet att häva en tidigare gjord överenskommelse om delat barnbidrag.

Det sociala trycket att hålla samman familjen har sedan 1940-talet förändrats helt och hållet och i dag skiljer vi oss i en större utsträckning. Majoriteten av hustrurna var förr hemmafruar med mycket små möjligheter att få arbete efter en skilsmässa; nu har de flesta redan förvärvsarbete. De juridiska banden har lättat samtidigt som de sociala banden gjort det. Man kan utan tvekan säga att de juridiska reglerna vanligen följer de sociala förändringarna i detta sammanhang. Det finns därför anledning att ifrågasätta varför barnbidragssystemet inte följer utvecklingen i vårdnadslagstiftningen.

Bidrag som riktar sig till barnfamiljer måste anpassa sig efter de familjestrukturer som finns. Arbetsgruppen anser därför att tiden är mogen för att införa möjligheten att dela på barnbidraget. Alla föräldrar som är vårdnadshavare till sina barn bör erbjudas en valfrihet att dela på utbetalningen av det månatliga barnbidraget. Alla nyblivna föräldrar bör tillskrivas och informeras om möjligheten att få ett delat barnbidrag. Föräldrarna har då i samband med att ett barn föds, att välja mellan att barnbidraget utgår i sin helhet till modern eller till fadern. Föräldrarna kan också efter överenskommelse anmäla till försäkringskassan att de önskar en delad utbetalning av barnbidraget. Om det mellan föräldrarna saknas förutsättningar för att stå fast vid en tidi-

gare gjord överenskommelse om en delad utbetalning, bör istället barnets folkbokföring vara avgörande för vem av föräldrarna som ska uppbära barnbidraget.

Med anledning av att vårdnadsreglerna i dag skiljer sig för de barn som föds av gifta respektive ogifta föräldrar, bör informationsbrevet till det nyfödda barnets föräldrar utformas med olika innehåll. I de fall försäkringkassan eller en domstol har beslutat att ett barn bor växelvis hos båda sina föräldrar, bör huvudregeln vara att barnbidraget delas om inte barnets vårdnadshavare överenskommer om något annat. En ny regel om möjligheten till ett delat barnbidrag bör omfatta främst nyfödda barn fr.o.m. ett visst ikraftträdande, men möjligheten till ett delat barnbidrag bör även finnas för äldre barn om föräldrarna så önskar.

En regel om delat barnbidrag bör inte ha retroaktiv verkan. Det gäller speciellt i de fall där barn bor växelvis eller där det finns överenskommelser om ett utvidgat umgänge. Det kan annars finnas en risk att nya regler omkullkastar redan etablerade överenskommelser och fungerande lösningar mellan föräldrarna. Att införa regler som innebär att föräldrarna inte längre kan stå fast vid dessa överenskommelser skulle kunna försämra barnets situation.

Ett delat barnbidrag påverkar också rätten till att uppbära flerbarnstillägg. Arbetsgruppen anser att rätten att uppbära flerbarnstillägg bör vara delad om barnbidraget är delat för minst ett av de gemensamma barnen. Man uppnår då en mer utjämnande effekt än vad som är fallet i dag för ombildade familjer som har en lika stor försörjningsbörda.² En sådan utformning av ett delat flerbarnstillägg skulle också innebära mindre kostnader för staten.

Det är viktigt att noggrant analysera vilka ekonomiska konsekvenser ett delat barnbidrag kan få för barnfamiljerna. Man får anta att hushåll där föräldrar och gemensamma barn bor under samma tak inte skulle påverkas ekonomiskt i någon större utsträckning av ett delat barnbidrag. Kärnfamiljerna förutsätts ha en mer överlappande ekonomi avseende barnets försörjning än de hushåll där föräldrarna inte bor ihop.

² Jfr exempel nedan under 6.1.1 för olika familjekonstellationer

I det arbete som pågått inom RFV har arbetsgruppen analyserat om det finns grupper som eventuellt skulle komma att få märkbara ekonomiska konsekvenser om barnbidraget i framtiden utbetalas till båda föräldrarna. Ensamstående föräldrar med barn, där barnets föräldrar har gemensam vårdnad samt har låga inkomster kan vara en sådan grupp. Men om föräldrarna är ense om barnets fortsatta försörjning, behöver ett delat barnbidrag inte innebära ekonomiska konsekvenser för någon part. Hur föräldrarna i praktiken löser ekonomin är dock något som arbetsgruppen i dag inte har någon information om.

För separerade föräldrar har möjligheten att dela på barnbidraget troligtvis en större praktiskt betydelse än för kärnfamiljerna. Störst betydelse torde det ha i de fall när de separerade föräldrarna inte kan enas om frågor som rör barnets försörjning. Ett huvudantagande för samhället måste dock vara att de flesta föräldrar kan enas om sådana frågor och även om de tvistar har de förmåga att se till barnets bästa. I händelse av att ett delat barnbidrag skulle äventyra barnets försörjning bör det som sagt finnas möjlighet att häva en gjord överenskommelse och istället låta barnets folkbokföring vara avgörande. I barnbidragslagen finns också en skyddsregel om att barnbidraget kan utbetalas till den andra föräldern, annan lämplig person eller till socialnämnden om det finns synnerliga skäl för det.

Några märkbara ekonomiska konsekvenser i negativ bemärkelse för ensamstående hushåll torde arbetsgruppens förslag inte medföra eftersom det utgår från en överenskommelse mellan vårdnadshavarna. Vid växelvis boende får boföräldern, företrädesvis modern, i dag hela barnbidraget även om båda föräldrarna tar lika stort ansvar för barnet. I en situation med delat barnbidrag kommer även den andra föräldern att få del i barnbidraget. Växelvis boende innebär att barnet bor minst 1/3 av tiden hos den förälder som barnet inte är folkbokfört hos.³ Det kan i vissa fall innebära att boföräldern eller den förälder hos vilken barnet är folkbokfört i dag blir överkompenserad. Detta förutsätter naturligtvis att föräldrarna inte på annat sätt har kommit överens om att dela på kostnaderna för barnet.

³ Enligt tillämpningen av underhållsstödslagen, USL. Jfr NJA 1998 s 267 och RH 1993:64

Totalt är 24 procent av barnfamiljerna i Sverige ensamstående hushåll. Av dessa är det en sjättedel som har inkomster under 120 000 kronor om året. Enligt arbetsgruppens räkneexempel ligger hushåll med ett barn på marginalen för att märkbart känna av ett delat barnbidrag. I diskussionen om när ett delat barnbidrag kan ge upphov till förändrade ekonomiska förhållanden är det viktigt att understryka att det gäller hushåll där en av föräldrarna inte längre vill stå fast vid en delad utbetalning av barnbidraget. Om detta är konsekvensen efter en separation finns det för dessa föräldrar en möjlighet att häva den tidigare gjorda överenskommelsen. Då bör som i dag istället barnets folkbokföringsadress vara den avgörande faktorn för vem av föräldrarna som ska uppbära barnbidraget.

2 INLEDNING

2.1 Uppdraget

RFV har fått i uppdrag av regeringen att analysera förslag och verksamhet utifrån båda könen utgångspunkter, dvs. anlägga ett genderperspektiv. Uppdraget finns i regleringsbrevet för budgetåret 1997 och är en del i ett utvecklingsprogram (Genderprogram för social välfärd) som har beslutats av socialdepartementet.

Målet med utvecklingsarbetet är att stimulera till att verksamheten utvecklas med hjälp av ett genderperspektiv. Syftet med programmet är att höja effektiviteten och kvalitén i verksamheten så att resurserna utnyttjas effektivt, kvinnor och män får tillgång till god vård och service på lika villkor samt personalens resurser tas tillvara på bästa sätt. Dessutom ska berörda myndigheter bevaka och analysera om det finns hinder i regelverken för att bedriva verksamheten med ett genderperspektiv, om det finns hinder för att uppnå målen samt föreslå relevanta förändringar.

Utifrån denna bakgrund har RFV undersökt möjligheterna för föräldrar med gemensam vårdnad att dela på barnbidraget, dvs. en rätt för båda föräldrar med gemensam vårdnad att samtidigt uppbära barnbidrag för samma barn. Detta skulle medföra att rätten att uppbära barnbidrag blev mer könsneutral i förhållande till den nuvarande lagstiftningen i 4 § lag (1947: 529) om allmänna barnbidrag (ABBL).

Till grund för uppdraget låg också den nya vårdnadslagstiftning i föräldrabalken (FB) som gäller fr.o.m. 1 oktober 1998. Dessa lagregler innebär bl.a. att man banar väg för en ökad användning av gemensam vårdnad. Det bör dock poängteras att de häri beskrivna möjligheterna till ett delat barnbidrag inte bara berör de föräldrar som tilldöms gemensam vårdnad enligt den nya vårdnadslagstiftningen, utan *alla* föräldrar som har gemensam vårdnad om sina barn.

I juni 1999 presenterade arbetsgruppen två alternativa ytterlighetsalternativ om delat barnbidrag för verksledningen. Inget av alternativen förordades utan de presenterades som två olika vägar att gå. Det ena var en tvingande huvudregel att delat barnbidrag skulle gälla för alla

som har gemensam vårdnad. Det andra alternativet byggde på frivillighet och att barnbidraget kunde delas efter anmälan från båda föräldrarna. Innebörden av dessa alternativ redovisas nedan i kapitel fyra.

Ledningsgruppen ansåg att en eventuell möjlighet till ett delat barnbidrag var av intresse men ville att frågan skulle utredas ytterligare samt att dess ekonomiska konsekvenser skulle redovisas. Under våren 2000 har arbetsgruppen utrett detta.

Som ett led i utredningsarbetet har arbetsgruppen fört samtal med slumpvis utvalda föräldrar för att höra deras synpunkter på ett delat barnbidrag. Resultatet från focusgrupperna sammanfattas nedan i kapitel tio. Arbetsgruppens förslag har även diskuterats med företrädare för samtliga försäkringskassor vid en konferens våren 2000.

2.2 Avgränsningar

I rapporten beskrivs och analyseras hur ett regelsystem skulle kunna vara konstruerat som ger föräldrar möjlighet att dela på barnbidraget samt konsekvenserna av ett sådant. Utgångspunkten för arbetet har varit ABBL och hur denna lagstiftning är utformad i förhållande till annan angränsande lagstiftning. Hur barnbidragsreglerna förhåller sig gentemot de nya reglerna i föräldrabalken har granskats i det avseendet att gemensam vårdnad kan utdömas mot en förälders vilja samt de samförståndslösningar som vårdnadsreglerna förespråkar. De övriga möjligheterna som separerande föräldrar erbjuds i den nya vårdnadslagstiftningen nämns endast kortfattat. Detta innebär att den möjligheten som separerade föräldrar har att genom skrivna avtal överenskomma om barnets vårdnad, boende och umgänge inte har granskats i arbetet med att ta fram denna rapport.

Arbetsgruppen rekommenderar inte en regel som skulle ge möjligheten till ett delat barnbidrag som en typ av ”varannan-utbetalning” till föräldrarna (dvs. utbetalning varannan månad eller år). Detta skulle öka risken att utbetalning av barnbidraget framstår som ett rättviseverktyg föräldrarna emellan i stället för att utgå från barnets bästa. Det förefaller inte troligt att ett sådant alternativ ger föräldrarna incitament att försöka lösa en eventuell konflikt dem emellan för barnets skull.

Förutom de ändringar i barnbidragslagen och den nära angränsade lagstiftningen som ett delat barnbidrag skulle medföra, belyses också konsekvenser för IT-system, administration samt innebörden av barnets bästa.

ABBL:s regelverk är knutet till den rättsliga vårdnaden om barnet, ej till den faktiska vårdnaden och omsorgen av barnet. Detta är viktigt att ha i åminne när man belyser konsekvenserna av ett delat barnbidrag. Detta får också till följd att det endast är möjligt att dela ett barnbidrag i två lika stora delar eftersom en förälder rättsligt sett inte kan vara mer vårdnadshavare än den andra. De bestämmelser som reglerar barnets försörjning utifrån den faktiska vården och omsorgen finns i föräldrabalkens (FB) sjunde kapitel samt lagen om underhållsstöd, USL. Dessa regler grundar sig på barnets faktiska boende och faktiska omvårdnad, varmed också avräkningsregler (jfr FB 7:4) finns i de fall förälder har barnet boende hos sig mer än vad som ursprungligen överenskommit.

Arbetsgruppens analys tar ej sikte på de fall när barn endast har en vårdnadshavare eller tiden innan ett barns faderskap har blivit fastställt. Så länge en förälder har enskild vårdnad om ett barn kan barnbidraget inte delas enligt de möjligheter till delning som presenteras i rapporten. Det faller sig naturligt att en förälder som är enskild vårdnadshavare också är ensam om att uppbära barnbidrag.

I samband med avgränsningar är det värt att uppmärksamma möjligheten för föräldrar som önskar dela på barnbidraget, att den som i dag uppbär bidraget kan anmäla till sin bank att summan av halva bidraget ska vidarebefordras till den andra förälderns bankkonto. Möjligheten att anmäla en vidarebefordran till banken omfattar både föräldrar med gemensam och enskild vårdnad. Man kan då ifrågasätta vad skillnaden skulle vara mellan detta och alternativet att efter gemensam anmälan till försäkringskassan få uppbära halva barnbidraget. Sett ur ett föräldraperspektiv innebär möjligheten att endast få hjälp från banken med en vidarebefordran, i sig inte någon laglig rätt att som vårdnadshavare få uppbära halva barnbidraget. Sett ifrån barnets perspektiv finns det inte någon skillnad mellan dessa olika vägar att gå, under förutsättning att föräldrarna är överens. Indirekt kan det emellertid

innebära något för barnet, vilken signal samhället ger föräldrarna och därigenom den eventuella påverkan detta kan ha på deras agerande.

2.3 Barnbidraget i övriga nordiska länder

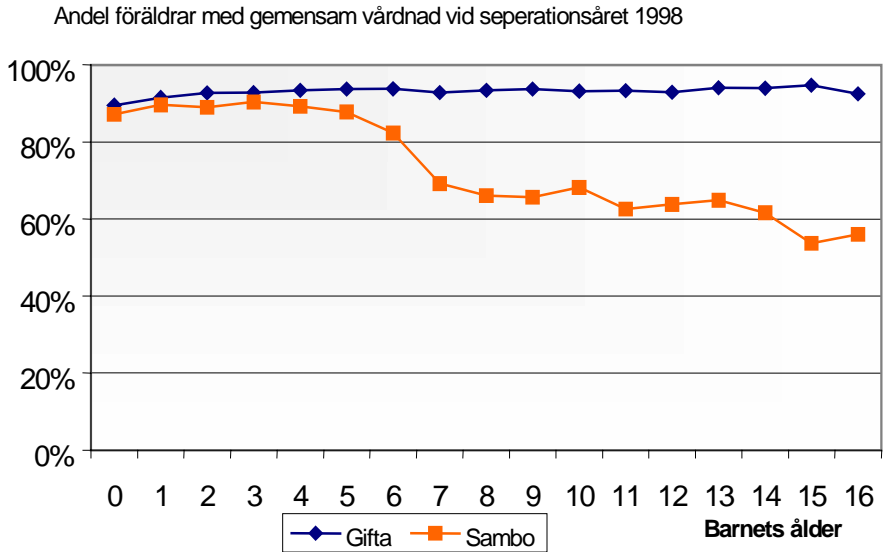
Ingen av de övriga nordiska länderna har lagligt sett någon möjlighet för föräldrar att uppbära ett delat barnbidrag som avser samma barn. Barnbidraget är i de nordiska länderna, liksom i Sverige, ett generellt bidrag. I sammanhanget kan det dock vara värt att påpeka att i Norge och Danmark utgår ett särskilt bidrag till ensamstående föräldrar.

2.4 Barnbidraget i siffror

I dagsläget är det svårt att uppskatta hur många barn som skulle komma att bli berörda av ett delat barnbidrag. Av barnbidragssystemet går det att utläsa att barnbidraget utgår varje månad till drygt 1,7 miljoner barn (0-16 år). Utbetalning av barnbidraget sker varje månad till ca 980 000 hushåll och summan utbetalade barnbidrag uppgår till ca 1,6 miljarder kronor per månad. Det finns inga siffror på hur många "barnbidragsbarn" som bor växelvis hos sina föräldrar samt i vilken omfattning dessa föräldrar är vårdnadshavare till sina barn. Vad vi säkert vet är att 75 procent av alla barn (0-17 år) bor tillsammans med båda sina föräldrar.⁴ Detta motsvarar 1 461 000 barn. De 25 procent av barnen som inte bor med båda sina föräldrar motsvarar således 482 000.

Arbetsgruppens idé om delat barnbidrag gäller endast när föräldrarna har gemensam vårdnad om barnet. Enligt uppgifter från SCB framgår nedan i vilken omfattning barns separerade föräldrar är gemensamma vårdnadshavare.

⁴ SBC:s uppgifter för 1998

Källa: SCB

I vilken omfattning barn bor växelvis hos sina föräldrar finns det inga siffror på i förhållande till utbetalning av barnbidrag, men enligt SCB pågår ett arbete med att finna vägar för detta. Vägledning kan dock tas från systemet för utbetalning av underhållsstöd. Enligt detta system är det ca 9 500 barn som bor växelvis hos sina föräldrar.⁵ Denna summa inkluderar endast de barn som täcks inom underhållsstödsreglerna dvs. att boendet betraktas som växelvis om barnet bor minst 1/3 av tiden hos vardera föräldern. Det verkliga antalet barn som i faktisk mening *bor* hos båda sina föräldrar torde dock vara fler. Av de 9 500 barnen som bor växelvis torde det i merparten av fallen vara så att båda föräldrarna är vårdnadshavare för barnet.

Ett samarbete pågår mellan SCB och Socialstyrelsen med att ta fram siffror på i vilken utsträckning den nya vårdnadslagstiftningen tillämpas av domstolarna.

⁵ Antal barn i augusti 2000

3 BAKGRUND

3.1 Intentionerna med allmänna barnbidrag

Det grundläggande stödet till barnfamiljerna, det allmänna barnbidraget, infördes genom 1947 års barnbidragslag som ännu gäller. Införandet av barnbidrag motiverades utifrån såväl befolkningspolitiska synpunkter som rättviseskäl och socialpolitiska aspekter.⁶ Barnbidraget har till syfte att främja nativiteten, att utjämna standardskillnader mellan barnlösa och barnrika samt att garantera en viss minimistandard. Enligt 1941 års befolkningsutredning var inte något av dessa tre motiv övervägande utan det var deras sammanlagda styrka som varit avgörande bakom förslaget om allmänna barnbidrag.⁷

Genom barnbidraget utjämnades försörjningsbördan för barn, dels mellan barnfamiljer och hushåll utan barn, dels över tid för barnfamiljerna.⁸ I SOU 1946:5, *Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m.m.*, anges tre synpunkter som har bäring på hur barnkostnaderna bör fördelas i samhället; rättvisesynpunkter, befolkningspolitiska och socialpolitiska synpunkter. Den socialpolitiska målsättningen innebär enligt utredningen ”att man enligt samhälleliga åtgärder skall garantera alla medborgare en viss minimistandard och därigenom skaffa medborgarna en trygghet mot nöd”. Vidare skrivs att ”En socialpolitik, som tryggar barnen mot nöd och garanterar dem tillfredsställande uppväxtförhållanden, är enligt utredningens uppfattning en nödvändig förutsättning för varje ytterligare befolkningspolitik”.

Således finns det flera olika mål för att utge barnbidrag. Målen kan sammanfattas enligt följande:

⁶ SOU 1946:5 Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m.m., s 17

⁷ SOU 1946:5, s 17

⁸ Prop. 1947:220, s 16

1. Försörjningsförmåga

- att minska andelen barn som lever i fattigdom
- att tillgodose barnets behov

2. Socialpolitisk målsättning

- ett generellt stöd riktat till alla barn bosatta i Sverige

3. Fördelningspolitisk målsättning

- fördelning mellan barnlösa och barnfamiljer
- fördelning mellan hög- och låginkomsttagare
- livscykelperspektivet

3.2 Nuvarande regler i barnbidragslagen

Reglerna om bidragsmottagare enligt 4 § ABBL har utformats med avseende på om barnet står under föräldrarnas gemensamma vårdnad eller inte. Med vårdnad avses här den rättsliga vårdnaden.

Rätten att uppbära barnbidrag tillkommer i allmänhet modern, när föräldrarna har gemensam vårdnad, och vårdnadshavaren i annat fall (dvs. vid enskild vårdnad). När barnet bor tillsammans med båda föräldrarna kan barnbidraget betalas ut till fadern i stället, om båda föräldrarna anmäler detta till försäkringskassan.

Om föräldrarna gemensamt har vårdnaden om ett barn men barnet varaktigt bor tillsammans med endast en av dem, gäller enligt ABBL att rätten att uppbära barnbidraget efter anmälan tillkommer den förälder som barnet bor hos. I RFV:s allmänna råd Allmänt barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag (1998:8) finns en rekommendation om att barnet anses bosatt hos den förälder där det är folkbokfört. Kan det visas att barnet inte bor där det är folkbokfört, betalas barnbidraget efter anmälan ut till den förälder som barnet faktiskt bor hos.

I de fall föräldrarna inte bor ihop, rekommenderar RFV i allmänna rådet att ett barn som bor lika lång tid hos båda föräldrarna skall anses varaktigt bo med endast den förälder som barnet är folkbokfört hos.⁹

När det gäller bestämmelsen om att modern regelmässigt skall vara bidragsmottagare vid gemensam vårdnad uttalade departementschefen följande i förarbetena till ABBL¹⁰ :

”Vad först angår hemmavarande barn i bestående äktenskap har befolkningsutredningen och en minoritet av de sakkunniga föreslagit, att bidraget i regel skall utbetalas till barnets moder, och detta förslag har förordats i ett stort antal remissyttranden. Såsom skäl har framför allt anförts, att modern, som i allmänhet hade den omedelbara vårdnaden om barnet, vore bäst skickad att bedöma dess behov och därmed även vunnit garanti för den lämpligaste användningen av det för barnets bästa avsedda bidraget. Även den mening, som uttalats av de sakkunnigas majoritet, att bidraget, där ej särskilda skäl föranledde till annat, skall utbetalas till fadern, vilken i regel ansvarade för familjens ekonomi, har emellertid tillvunnit sig gillande i åtskilliga yttranden. Härvid har bland annat åberopats, att ett annat förfarande skulle uppfattas som en brytning med gängse sed och därigenom kunna föranleda slitningar i familjen samt att fadern i princip vore barnets förmyndare och därför borde handha dess ekonomiska angelägenheter. Sistnämnda påpekande bygger tydligen på ståndpunkten, att barnbidraget tillkommer barnet personligen. För min del finner jag detta betraktelsesätt alltför teoretiskt betonat. Barnbidragen bör betraktas som ett tillskott till hela familjens hushållning, låt vara att syftet därmed i första hand är att möjliggöra en standardhöjning för barnens del.

Även i övrigt synes motiveringen för förslaget om fadern som bidragsmottagare botten i ett alltför formellt betraktelsesätt, som icke i första hand ser till barnets bästa. Om modern tillerkännes rätt till barnbidraget, torde man med större säkerhet kunna räkna med att bidraget verkligen kommer barnet tillgodo och får den standardhöjande effekt som avses. Såsom från olika håll påpekats tala dessutom praktiska skäl, bland annat att modern i allmänhet har större möjligheter än fadern att personligen utkvittera beloppet, för att modern sättes som generell bidragsmottagare.

De i några yttranden redovisade farhågorna för att en sådan regel skulle medföra slitningar i familjerna torde vara överdrivna. En viss risk för att meningsmotsättningar skola uppstå lär för övrigt icke kunna undvikas, hur utbetalningssystemet än anordnas. Denna risk torde emellertid ökas, om makarna, såsom de sakkunniga ifrågasatt, bereddes tillfälle att i en anmälan för erhållande av barnbidrag själva välja vem som skulle få uppbära bidraget. En sådan bestämmelse skulle sannolikt komma att

⁹ RFV:s allmänna råd 1998:8, s 20

¹⁰ Prop. 1947:220, s 91

medföra svårigheter för många husmödrar och kunna leda till misshälligheter mellan makarna. Jag kan därför ej förorda någon bestämmelse om valfrihet. Som en generell regel bör i stället gälla att, därest båda föräldrarna ha vårdnaden om sitt barn, modern skall äga rätt till barnbidraget.”

3.2.1 Barnperspektiv i barnbidragslagen

Cirka 75 procent av alla barn bor i dag tillsammans med båda sina föräldrar.¹¹ Det torde kunna förutsättas att flertalet av dessa barn växer upp under gynnsamma förhållanden. Det är också sannolikt att de allra flesta föräldrar, samboende eller ej, önskar att på bästa tänkbara sätt ansvara för sitt barns uppväxt. Utifrån denna betraktelse kan man hävda att det finns ett samspel mellan barn- och genderperspektivet, och att dessa olika synsätt inte motverkar varandra. Först när det uppstår meningsskiljaktigheter mellan föräldrarna och frågeställningar om bl.a. barnets försörjning ställs på sin spets, kan barnet eventuellt komma att bli drabbat av hur reglerna för ett delat barnbidrag är utformade.

Frågan är om barnets försörjning efter föräldrarnas separation handlar om en rätt för barnet att bli försörjt, eller handlar det om en rätt för föräldrarna att få försörja sitt gemensamma barn. Vad är barnets bästa i ABBL? I förarbetena finns inget skrivet om barnperspektiv i förhållande till barnbidraget. Däremot har departementschefen ansett ståndpunkten att barnbidraget tillkommer barnet personligen som alltför teoretiskt. Barnbidraget bör istället enligt departementschefen, betraktas som ett tillskott till hela familjens hushållning.¹² Om reglerna i ABBL avser att täcka enbart barns ekonomiska behov, eller också andra behov, finns det tyvärr inget svar på i förarbetena.

Vårdnadsreglerna i FB har tillkommit utifrån barnets perspektiv, inte utifrån rättviseskäl mellan de separerade föräldrarna. Vad som anses vara barnets bästa i FB:s sjätte kapitel grundar sig på FN:s barnkonvention. I konventionens artikel tre, sägs att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid *alla* frågor som rör barn. Av detta torde man kunna sluta sig till att i alla frågor som berör reglerna i ABBL ska barnets bästa gälla och detta ska inte motverka övriga regler som finns till

¹¹ Enligt uppgift från SCB, Fakta om ungdomar upp till 18 år, 1997

¹² Prop. 1947:220, s 91

gagn för barnets bästa, exempelvis den nya vårdnadslagstiftningen i FB. Frågan uppkommer då om ABBL:s regler står i samklang med den nya vårdnadslagstiftningen. Eller kan ABBL:s regler verka föråldrade i förhållande till de lösningar föräldrar erbjuds i FB vid separationer? Anser separerande föräldrar att de nya reglerna i FB är smidiga instrument för konfliktlösning och att ABBL:s regler motverkar detta, och då också i förlängningen, barnets bästa som är det uppsatta målet i FB? Detta är frågeställningar som är mycket svårt att få några enhetliga svar på så länge vårdnadslagstiftningen är såpass ny och någon utvärdering av reglerna inte har skett.

3.3 Vårdnadslagstiftningen

Fr.o.m. 1 oktober 1998 gäller ny lagstiftning i föräldrabalkens regler (kapitel sex) om vårdnad om barn. Den nya vårdnadslagstiftningen syftar till att betona vikten av samförståndslösningar och underlätta för föräldrar att komma överens om hur frågor om vårdnad, boende och umgänge skall lösas. Ett annat syfte är att bana väg för en ökad användning av gemensam vårdnad.

Lagnyheterna innebär följande:

- Det har införts en portalparagraf om att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid avgörande av alla frågor om vårdnad, boende och umgänge enligt sjätte kapitlet i FB¹³ (FB 6:2 a).
- Föräldrar kan reglera frågor om vårdnad, boende och umgänge genom avtal som sedan godkänns av socialnämnden. Ett sådant avtal jämställs med ett domstolsavgörande. Det skall således ges en möjlighet för föräldrar att avgöra vårdnadsfrågor på ett enklare, smidigare och mindre konfliktfyllt sätt än via en domstolsförhandling (FB 6:6, 6:14a andra stycket och 6:15a andra stycket).
- För att öka och underlätta användningen av gemensam vårdnad tillhandahålls en möjlighet till tvistlösning som innebär att domstol kan besluta om umgänge även i de fall där föräldrarna har gemen-

¹³ Enligt FN:s barnkonvention (från 1989) artikel 3, skall barnets bästa komma i främsta rummet vid *alla* frågor som rör barn.

sam vårdnad. Domstolen kan också besluta hos vem av föräldrarna som barnet skall bo (FB 6:14 a första stycket och 6:15 a första stycket).

- Den förälder som barnet bor hos skall ta del i de resekostnader som kan uppkomma i samband med att barnet umgås med den andra föräldern (FB 6:15 b).
- Om gemensam vårdnad är bäst för barnet kan domstol förordna om sådan vårdnad eller vägra att upplösa sådan vårdnad även om en förälder motsätter sig det (FB 6:5).

Effekterna av den nya vårdnadslagstiftningen har hittills inneburit att fler får gemensam vårdnad. Socialstyrelsen har granskat alla domar från landets tingsrätter och hovrätter från det första halvåret 1999. Den första preliminära undersökningen gäller 475 domar som berör 784 barn. I 134 mål enades föräldrarna om gemensam vårdnad. I elva av dessa enades dessutom föräldrarna om växelvis boende. I 73 mål har domstolen beslutat om gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja. I 47 av dessa mål har domstolen vägrat upplösa en redan existerande gemensam vårdnad. I 133 mål har modern fått ensam vårdnad och i 58 mål har fadern fått ensam vårdnad.

3.4 Barnets bästa

Vad gäller den sistnämnda lagändringen i FB, dvs. domstolarnas vidgade handlingsfrihet att utdöma gemensam vårdnad, gäller detta endast under förutsättning att det kan anses vara till barnets bästa. Skälen till lagändringen¹⁴ är att barn har behov av nära och goda relationer till båda sina föräldrar även om föräldrarna bor isär. FB:s regler om vårdnad och umgänge bygger på den uppfattningen. För barnets skull är det viktigt att båda föräldrarna är delaktiga i barnets förhållanden och tar ansvar för barnet. Denna grundprincip kommer också till uttryck i FN:s barnkonvention¹⁵. Gemensam vårdnad är ett viktigt inslag i den utvecklingen som har skett mot en starkare betoning på barnets intresse,

¹⁴ Prop. 1997/98:7, s 49

¹⁵ FN:s barnkonvention om barnets rättigheter, artikel 18

och möjligheterna till gemensam vårdnad har utvidgats successivt. Syftet med bestämmelserna om gemensam vårdnad är framför allt att främja goda förhållanden mellan barnet och båda föräldrarna. Ett gemensamt rättsligt ansvar kan många gånger bidra till detta.

Lagstiftaren har ej i lagtext mer utförligt och precist angett vad som skall anses vara bäst för barnet då det kan riskera att nödvändig flexibilitet i enskilda fall går förlorad. Rättsbegreppet ”barnets bästa” har i FB därför en rad olika, mer generella innebörder. I FB 6:2 a § andra stycket, stadgas att det vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall särskilt fästas avseende vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Relevanta motfakta som skall beaktas är risk för misshandel, övergrepp, att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar i samband med umgänge eller annars far illa. I förarbetena till lagändringar i FB som vidtogs 1991¹⁶ och 1993¹⁷ betonades vikten av att umgängesbeslut inte fattas efter schabloner utan grundas på omständigheterna i det enskilda fallet. Den omständigheten att FB utgår från att det är viktigt för ett barn att ha kontakt med båda sina föräldrar även om dessa bor isär, innebär givetvis inte att det *alltid* är bäst för barnet att ett umgänge med den förälder som barnet inte bor tillsammans med, kommer till stånd. Det är barnets bästa och inte föräldrarnas intresse som skall vara avgörande. Detta synsätt ligger också till grund för regeln i FB 6:2 a §. Syftet med denna regel är att klarlägga vikten av en individualiserad bedömning. Bestämmelsen talar om att *risken* för att barnet far illa skall beaktas. Det räcker således med att det föreligger konkreta omständigheter som talar för att det finns en risk för att barnet kommer att fara illa.¹⁸

Hänsyn ska tas till barnets egna vilja vid alla avgöranden om vårdnad, boende och umgänge, med beaktande av barnets ålder och mognad. Barnets egen vilja bör ibland kunna ges en betydelse som är fristående från bedömningen av vad som är bäst för barnet. Denna regel innebär

¹⁶ Prop. 1990/91:8, bet. 1990/91:LU13, rskr 1990/91:53

¹⁷ Prop. 1992/93:139, bet. 1992/93:LU22, rskr. 1992/93:259

¹⁸ Prop. 1997/98:7 s 48

inte att en viss åldersgräns gäller och i rättspraxis har regeln prövats t.ex. när barnet varit från 8 år till 13 år gammalt.¹⁹

Andra relevanta faktorer i FB:s regelverk som tar sikte på barnets bästa är barnets rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande handling (FB 6:1).

I rättspraxis finns ytterligare en rad andra faktorer som ansetts relevanta men som inte kommit till uttryck i lagtext. Exempelvis kan nämnas kontinuitetsprincipen, dvs. undvikande av flyttning av barnet, förälder som motsätter sig gemensam vårdnad, eller ovilja att delta i samarbetsamtal (med argumentering kopplad till barnets bästa). Vidare har faktorer som föräldrarnas kön, ålder, mognad och omdöme, arbetstider, kriminalitet, alkohol- och narkotikamissbruk, psykisk sjukdom eller obalans, tvivelaktig livsföring, homosexualitet, religionstillhörighet, ekonomiska villkor, bostadsförhållanden, hemmets skötsel samt kulturella faktorer prövats av domstolarna. Även faktorer som en samlad syskonskara, barnets styvförälderrelation och även barnets relationer med andra har behandlats av domstolarna.

3.4.1 Sakkunnigs utlåtande om barnets bästa vid gemensam vårdnad och växelvis boende

Inom ramen för Justitiedepartementets arbete rörande automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar (Ds 1999:57) gavs under våren 1999 uppdrag till överläkaren och barnpsykiatrikern Torgny Gustavsson i Växjö, att belysa frågan om växelvis boende ur barnets perspektiv. I uppdraget låg att överväga vilka för- och nackdelar som gemensam vårdnad och växelvis boende kan ha för barnet, huruvida växelvis boende bör undvikas om barnet understiger en viss ålder och i vilka situationer växelvis boende kan vara olämpligt eller mindre lämpligt. Små barns påverkan av växelvis boende är en fråga som särskilt belystes. Eftersom arbetsgruppens diskussioner berör dessa frågeställningar är yttrandet av vikt för belysandet av barnperspektivet vid ett delat barnbidrag.

¹⁹ Jfr NJA 1992 s 666 och NJA 1995 s 398

Gustavsson har anfört att gemensam vårdnad generellt är att föredra ur barnets synpunkt, men att det finns situationer då gemensam vårdnad inte automatiskt bör bli aktuellt. Som exempel nämns fall då en förälder direkt eller indirekt har utsatt barn för fara eller skadat barnet som vid sexuella övergrepp, misshandel eller allvarliga hot. Enligt Gustavsson bör gemensam vårdnad inte heller förekomma då motsättningarna mellan föräldrarna är så stora att de inte förmår samverka om barnet utan använder diskussionerna om barnets vårdnad och om dess väl och ve för att bekämpa, kränka och såra varandra.²⁰

Enligt Gustavsson får barn genom generell gemensam vårdnad många viktiga signaler som att samhället förväntar sig gemensamt föräldrautövande, att bägge föräldrarna är likställda, delaktiga och lika viktiga samt att barnet kan vända sig till och använda sig av bägge sina föräldrar. Den viktigaste förutsättningen för ett gott utfall av gemensam vårdnad är föräldrarnas samarbetsförmåga och förmåga att prioritera barnet.²¹

Det finns i dag knappast någon forskning som utvisar effekter av s.k. växelvis boende. De uppgifter som finns tyder på att sådant boende snarast har gynnsamma effekter och upplevs positivt av barnet. Det är dock enligt Gustavsson rimligt att tro att detta, åtminstone till en del, är effekter av när det prövats så har det skett med föräldrar som varit mycket duktiga på att samarbeta om och prioritera sina barns behov. Å andra sidan finns inga uppgifter eller data som talar för att växelvis boende skulle vara negativt ur barnets synpunkt. Gustavsson har i sitt yttrande fört vissa resonemang utifrån barn-/utvecklingspsykologisk och teoretisk utgångspunkt:²²

- Barn under tre år har ännu inte uppnått s.k. objektkonstans och är osäkra på beträffande kontinuitet, konstans och varaktighet. I denna ålder är barn därför för sin utveckling beroende av att ha en stabil situation, återkommande och igenkännbara rutiner och trygga,

²⁰ Ds 1999:57 Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, s 53

²¹ Ds 1999:57 Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, s 49

²² Ds 1999:57 Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, s 135f

stabila primära (föräldra-) relationer. Detta talar för att växelvis boende inte är att rekommendera för de allra yngsta.

- Barn är under hela sin uppväxt beroende av sin omgivning, av sina kamrater, igenkända miljö och invanda möjligheter. Växelvis boende bör förutsätta att föräldrarna anpassar sitt boende så att de bor nära varandra och så att barnet kan behålla sin miljö, kamrater och vanor på ett för åldern naturligt sätt när de byter bostad.
- För barn i förskole- och lågstadieåldern är hemmiljön och föräldrakontakten mycket viktig, medan kamratrelationer och möjligheter att ta del av fritidsaktiviteter, föreningsliv och liknande, är av stor vikt för tonåringen. Ett växelvis boende som innebär byte av miljö är därför mer påfrestande för tonåringen.
- Växelvis boende ska vara till för barnets behov och inte för att skapa rättvisa mellan föräldrarna. Om det senare skulle vara fallet, så drabbas barnet genom att det blir en bricka i ett spel och barnets önskningar om flexibilitet i det växelvisa boendet blir lätt ammunition i detta spel.
- Ur ett barnperspektiv är det självklart att barnets boende och inte minst växelvis boende, inte borde vara något som bestäms en gång för alla, utan att det finns möjlighet att förändra boendet i enlighet med de behov som barnet har i olika skeden av sin uppväxt och utveckling.

3.5 Genderperspektiv

Vilken form bör ett delat barnbidrag ha sett utifrån ett rent genderperspektiv? Utifrån ett sådant perspektiv ligger det närmast till hands att hävda att detta bör gälla som huvudregel, dvs. enligt det ena av de i kapitel 4 redovisade ytterlighetsalternativen. Alla föräldrar med gemensam vårdnad skulle då alltid ha rätt att uppbära halva barnbidraget. Detta skulle ge en tydlig signal från samhället vid utbetalningen av barnbidraget att mödrar och fäder har lika stort ansvar för barnen, både vad gäller omsorg och försörjning.

För en förälder som hitintills varit en frånvarande förälder kan möjligheten till att dela barnbidraget med den andra vårdnadshavaren, innebära en signal om att statsmakten räknar med att föräldern ska ta sitt ansvar som vårdnadshavare. Det ska i detta sammanhang också påpekas att om endast jämställdhetsargument framförs som skäl för ett delat barnbidrag finns en risk att det delade barnbidraget blir ett rättviseverktyg mellan föräldrarna. Huvudargumentet bör istället vara att ett delat barnbidrag ska underlätta för barnet att ha nära och goda relationer till båda sina föräldrar oavsett om dessa bor ihop eller inte.

Vad är det för signal som den nyblivna familjen får enligt nuvarande regler, den dagen det första barnbidraget skickas ut och det automatiskt går till modern? Signalen kan mycket väl tolkas som att barnet är moderns angelägenhet både vad gäller omsorg och försörjning. Detta stämmer inte överens med samhällets övriga jämställdhetssträvanden.

Det generella jämställdhetsmålet innebär bland annat att både kvinnor och män ska ha lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter att:

- ha ett arbete som ger ekonomiskt oberoende
- vårda hem och barn.

Ett uttryck för jämställdhetssträvandena är syftet med föräldraförsäkringen vilket är att stödja båda föräldrarnas möjlighet att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Unga par utan barn är i dag de mest jämställda.²³ Men bilden förändras när de får barn. Statistiken från föräldraförsäkringen visar t.ex. att det till stor del är mamman som stannar hemma med det nyfödda barnet.

Det har gått drygt 50 år sedan den ursprungliga barnbidragspropositionen skrevs. Under dessa år har det hänt mycket i det svenska samhället. En av dessa förändringar förutom samhällets jämställdhetssträvan, är att gifta/ samboende kvinnor med barn förvärvsarbetar i en mycket högre grad i dag än på 1940-talet. Då hade i regel männen ensamma ansvaret för familjens ekonomi eftersom kvinnornas arbete var obetalt när de var hemma och tog hand om barn och hem. I det per-

²³ SOU 1998:6, ”Ty makten är din...”

spektivet var det på 1940-talet radikalt att ge hela barnbidraget till mammorna. Men vi kan konstatera att det som kunde anses radikalt då kan, utifrån ett genderperspektiv, ha en önskad effekt i dag på tidigt 2000-tal.

Ur jämställdhetssynpunkt kan det också argumenteras att drygt 50 år efter att barnbidraget infördes har kvinnor fortfarande sämre ekonomi och är i makttermer ofta i en underordnad ställning i samhället. I praktiken kan barnbidraget vara ett viktigt tillskott i den ensamstående mammans ekonomi som gör det möjligt att försörja barnen. Vetskapen om att detta stöd (och även andra) finns att tillgå, kan göra det möjligt för kvinnor att bryta upp från ett förhållande som de inte vill befinna sig i. De familjepolitiska stöden där barnbidraget är ett förmånsslag medför därmed att föräldrar inte behöver stanna i konfliktfyllda och dåliga relationer p.g.a. ekonomiska skäl.

4 **TVÅ YTTERLIGHETSLTERNATIV – DELAT BARNBIDRAG SOM HUVUDREGEL ELLER EFTER ANMÄLAN?**

I arbetsgruppens diskussion om hur ett delat barnbidrag skulle kunna vara utformat, har två ytterlighetsalternativ inledningsvis diskuterats. Enligt *det första alternativet* skulle föräldrar med gemensam vårdnad, efter en gemensam anmälan till försäkringskassan, få rätt att uppbära barnbidraget i två lika stora delar. Enligt *det andra alternativet* skulle en generell huvudregel införas, med den innebörden att alla föräldrar med gemensam vårdnad skulle ha rätt att uppbära halva barnbidraget. Nedan följer en sammanfattande uppställning på för- och nackdelar med dessa båda alternativ.

4.1 **Alternativens innebörd och omfattning**

Alternativen innebär en möjlighet för föräldrar att dela på barnbidraget. Detta är i dag inte möjligt, vare sig juridiskt sett eller i det nuvarande utbetalningssystemet.

Det första alternativet förutsätter att föräldrarna är överens om att båda ska ha rätt att dela på barnbidraget, och att en anmälan om detta görs till försäkringskassan av båda föräldrarna. Det andra alternativet förutsätter inte någon sådan överenskommelse. I de fall där föräldrarna har tilldömts gemensam vårdnad mot den ena förälderns vilja, är det mindre troligt att det går att göra frivilliga ekonomiska överenskommelser föräldrarna emellan. Frågan uppkommer då om ett delat barnbidrag enligt det första alternativet kommer få någon egentlig verkan för den förälder som efterstavar det? Lagstiftningen i FB är ännu såpass ny att det är för tidigt att utläsa något i rättspraxis om i vilken omfattning domstolarna dömer till gemensam vårdnad mot en förälders vilja.

”Frivillighetsalternativet” förutsätter att föräldrarna är överens om en delning av barnbidraget. Att föräldrarna är eniga om detta är en omständighet som i sig kan vara till gagn för barnet. Med det andra alternativet – delat barnbidrag som huvudregel – finns risken att den delade utbetalningen leder till oenighet mellan föräldrar som i sig kan innebära konflikter som inte är till barnets bästa. Jämför man detta

resonemang med FB:s regler om barnets bästa uppkommer frågan om barnets bästa har olika innebörd i ABBL och FB, dvs. ska barnets bästa grunda sig på samförståndslösningar även i ABBL?²⁴

För att få en uppfattning om vad föräldrar anser om dessa två förslag har samtal i form av fokusgrupper genomförts under vintern 2000. En sammanfattning från dessa samtal redovisas i kapitel nio.

4.2 Sammanfattning av ytterlighetsalternativen

De främsta fördelarna med ”frivillighetsalternativet” som helt bygger på föräldrarnas överenskommelse är följande:

- det öppnar en möjlighet som i dag inte finns och båda föräldrarnas ansvar markeras,
- vikten av samförståndslösningar föräldrarna emellan betonas vilket i förlängningen kommer att vara till gagn för barnet,
- det stämmer väl överens med barnperspektivet, och
- det stämmer också väl överens med den nya vårdnadslagstiftningen i FB.

Nackdelar med detta alternativ är att:

- det kan ge upphov till konflikter mellan föräldrarna om en av vårdnadshavarna inte använder halva barnbidraget till barnets behov dvs. riskerar att barnets försörjning äventyras,
- om gemensam vårdnad har blivit utdömt mot den ena förälderns vilja kan det finnas en risk att anmälan om delat barnbidrag aldrig kommer till stånd, och
- det innebär en ökad administration och handläggning på försäkringskassorna.

De främsta fördelarna med det alternativ som bygger på en generell huvudregel om delat barnbidrag för alla som är vårdnadshavare är följande:

²⁴ Se mer om detta i avsnitt 3.2.1

- det öppnar en möjlighet som i dag inte finns och båda föräldrarnas ansvar markeras mer tydligt,
- det markerar att lagstiftaren har som utgångspunkt att båda föräldrarna verkligen ska ta sitt föräldraansvar. Denna signal skulle kunna få en attitydpåverkan på föräldrar som i dag tar en liten eller ingen del i barnets omsorg,
- det ligger i linje med ett genderperspektiv och stämmer väl överens med samhällets övriga jämställdhetssträvanden, och
- det stämmer väl överens med barnperspektivet och den nya vårdnadslagstiftningen i FB.

Nackdelar med det andra alternativet är:

- det kan ge upphov till konflikter mellan föräldrarna om en av vårdnadshavarna inte använder halva barnbidraget till barnets behov dvs. riskerar att barnets försörjning äventyras,
- föräldrarna behöver inte vara eniga om att barnbidraget ska delas, vilket kan innebära att det i vissa fall ger upphov till konflikter, och
- en delning av barnbidraget bygger inte på föräldrarnas samförståndslösningar.

Efter att ha vägt för- och nackdelar mellan de båda redovisade alternativen har arbetsgruppen landat i ett tredje alternativ som till vissa delar bygger på de båda ytterlighetsalternativen. Denna idé redovisas i kapitel fem.

5 **ARBETSGRUPPENS FÖRSLAG OM HUR ETT DELAT BARNBIDRAG BÖR VARA UTFORMAT**

Arbetsgruppens slutsats är att i ett modernt barnbidragssystem borde det vara möjligt att få barnbidraget utbetalat till barnets båda vårdnadshavare om detta är vad de önskar och enas om. En sådan möjlighet korresponderar väl med föräldrabalkens vårdnadsregler och skulle även vara förenligt med barnets bästa. Att öppna för en delning av barnbidraget som grundar sig på föräldrarnas samförståndslösningar är också något som majoriteten i arbetsgruppen förordar. Sett ur ett *rent* genderperspektiv kan dock ett alternativ med delat barnbidrag som en generell huvudregel vara att föredra.²⁵

5.1 **Överenskommelse om delat barnbidrag mellan vårdnadshavare**

Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnet får omvårdnad, trygghet och en god fostran. Vårdnadshavaren svarar för att barnet får den tillsyn som behövs och ska bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning.

FB:s bestämmelser om vårdnad och umgänge bygger på uppfattningen att barnet har behov av nära och goda relationer till båda föräldrarna. Syftet med 1998 års vårdnadsreform är att betona vikten av samförståndslösningar i frågor som rör barn. Lagstiftningens utformning ska underlätta för föräldrar att i så stor utsträckning som möjligt komma överens om hur frågor om vårdnad, boende och umgänge ska lösas. Det vårdnadshavarna enas om torde också i de flesta fall vara det bästa för barnet. Innehållet i vårdnadslagstiftningen är ett starkt argument för att det nu bör lagstiftas om rätten för föräldrar att dela på det månatliga barnbidraget. I den nuvarande lagstiftningen finns ingen möjlighet till detta.

Det finns anledning att ifrågasätta den signal som den nyblivna familjen får den dagen det första barnbidraget skickas ut och det automatiskt

²⁵ Jfr avsnitt 3.5 ovan

går till modern. Detta stämmer inte överens med samhällets övriga jämställdhetssträvanden. Syftet med föräldraförsäkringen är ett uttryck för dagens jämställdhetssträvanden dvs. att stödja båda föräldrarnas möjlighet att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete.

Med detta som bakgrund anser arbetsgruppen att alla de föräldrar som har gemensam vårdnad om sitt barn, efter överenskommelse dem emellan, ska kunna få en delad utbetalning av barnbidraget.

Praktiskt kan detta ske genom att alla nyblivna föräldrar tillskrivs och informeras om möjligheten att få ett delat barnbidrag. Föräldrarna har då i samband med att ett barn föds, att välja mellan att barnbidraget utgår i sin helhet till modern eller till fadern. Föräldrarna kan också efter överenskommelse anmäla till försäkringskassan att de önskar en delad utbetalning av barnbidraget.

Möjligheten till en delning av barnbidraget bör omfatta föräldrar som är vårdnadshavare för barnet. Med anledning av att vårdnadsreglerna i dag skiljer sig för de barn som föds med gifta respektive ogifta föräldrar, bör informationsbrevet till det nyfödda barnets föräldrar utformas med olika innehåll. Föds barnet med gifta föräldrar blir mannen i äktenskapet automatiskt vårdnadshavare till barnet. Föds barnet med ogifta föräldrar blir mannen vårdnadshavare först efter det att faderskapet har bekräftats och båda föräldrarna har enats om att de gemensamt ska vara vårdnadshavare till barnet.

En ny regel om möjligheten till ett delat barnbidrag bör omfatta främst nyfödda barn fr.o.m. ett visst ikraftträdande, men möjligheten till ett delat barnbidrag bör även finnas för äldre barn om föräldrarna så önskar. Det förefaller sannolikt att föräldrarna önskar ha samma utbetalningsrutin för samtliga gemensamma barn. Information om möjligheten till ett delat barnbidrag bör alltså lämnas till samtliga föräldrar till barn som det i dag utgår barnbidrag för.

Det är viktigt att en regel om delat barnbidrag inte får retroaktiv verkan. Detta gäller speciellt i de fall där barn bor växelvis eller där det finns överenskommelser om ett utvidgat umgänge. Det kan annars finnas en risk att nya regler omkullkastar redan etablerade överenskommelser och fungerande lösningar mellan föräldrarna. Att införa regler

som innebär att föräldrarna inte längre kan stå fast vid dessa överenskommelser skulle kunna försämra barnets situation.

För de fall föräldrar inte meddelar försäkringskassan hur de önskar att barnbidraget ska utbetalas, bör de regler i ABBL som i dag tillämpas för rätten att uppbära barnbidraget gälla. Arbetsgruppens idé innebär således att den förändring som bör ske i 4 § ABBL är att ett tillägg görs som öppnar för en möjlighet för föräldrarna att anmäla en delad utbetalning när de har enats om detta.

Arbetsgruppen har även utrett möjligheten till att en utebliven anmälan från föräldrarna om hur de önskar uppbära barnbidraget, skulle få till följd att barnbidraget delades, dvs. passivitet skulle innebära en delning. Detta förslag har dock ansetts innebära en alltför stor förändring från dagens barnbidragssystem. Argument har också framförts att en sådan lösning skulle innebära att barnets försörjning i en alltför stor utsträckning riskerades.

5.2 Växelvis boende

När barn bor växelvis hos båda sina föräldrar liknar barnets situation den som ett barn har vars föräldrar sammanlever, såtillvida att båda föräldrarna tar del i barnets uppfostran, tillsyn och dagliga vård. Anses barnet varaktigt bosatt hos båda föräldrarna är ingen av dem enligt FB normalt skyldig att betala underhållsbidrag till barnet. I linje med detta har föreskrivits att någon återbetalningsskyldighet gentemot staten för underhållsstöd vid växelvis boende inte kan åläggas förälder. Vid växelvis boende lämnas underhållsstöd endast i form av ett s.k. utfyllnadsbidrag.

Utgångspunkten är att ett växelvis boende föreligger i sådana fall där barnet vistas ungefär lika mycket hos den ena som hos den andra föräldern. Omständigheter som var barnet förvarar sina tillhörigheter, hur barnets försörjning fördelats mellan föräldrarna, hur barnets boende är ordnat och vad som gäller om vårdnaden är av betydelse vid bedömningen av om växelvis boende föreligger eller inte.²⁶ Även om barnet

²⁶ Jfr FÖD 1988:23, RH 1993:64 och NJA 1998 s 267

regelbundet vistas något längre tid hos den ene föräldern än hos den andra, kan förhållandena vara sådana att barnet bor växelvis hos var och en av dem.

Förvaltningsdomstolarna beslutar i ärenden rörande underhållsstöd och i samband med detta har domstolen att ta ställning till om växelvis boende är för handen i det aktuella fallet eller inte. Kan barnets föräldrar inte enas om barnets boende kan även de allmänna domstolarna besluta om barnets boende i enlighet med FB:s regler. Beslutet kan innebära att barnet ska bo hos endast den ene föräldern eller växelvis hos båda föräldrarna. Avgörande för domstolens ställningstagande är vad som är bäst för barnet.²⁷

Under 1999 avkunnade landet länsrätter 52 domar rörande underhållsstöd i samband med växelvis boende.²⁸ I elva (21 procent) av dessa har försäkringskassans beslut ändrats. Under samma år omprövade landets försäkringskassor 149 liknande ärenden. I endast tio (7 procent) av dessa har beslutet ändrats.

Enligt underhållsstödsregistret finns för närvarande 9 449 barn som bor växelvis hos båda sina föräldrar och där underhållsstöd utgår i form av utfyllnadsbidrag. Detta motsvarar 2,8 procent av samtliga barn som finns i underhållsstödsregistret.²⁹ I januari 2000 var antalet barn som bodde växelvis 13 905, men med anledning av omräkning av utfyllnadsbidragets storlek då nya beräkningsregler i USL trädde i kraft fr.o.m. februari månad, föll ca 5 000 barn ur underhållsstödsregistret. För åren 1999 och 1998 bortföll också ca 2 000 barn per år p.g.a. att underhållsstödet på 1 173 kronor per månad med avräkning för det fiktiva avräkningsbeloppet som det stadgas om i 8 § andra stycket USL, blev noll kronor. Sammanlagt kan det alltså finnas minst ca 9 000 barn som bor växelvis men som inte finns inom underhållsstödsregistret.

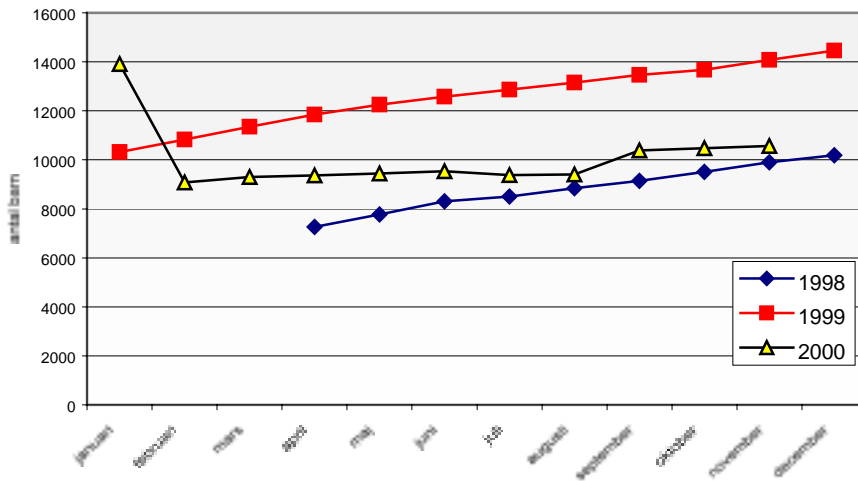
²⁷ FB 6:14a §

²⁸ Under 1998 lämnade länsrätterna 57 sådana avgöranden och i nio (16 procent) av dessa ändrades kassans beslut.

²⁹ I maj 2000 uppgick antal barn i underhållsstödsregistret till ca 337 000 barn

Det finns dock ingen anledning att tro att det växelvisa boendet har upphört för dessa barn för att utfyllnadsbidrag inte längre utgår. Antalet barn som bor växelvis har från april 1998 ökat från 7 265 (motsvarar 2,1 procent) till att bli dubbelt så många i januari 2000 (motsvarar 4,1 procent). Ökningen av antalet ärenden kan delvis bero på att växelvis boende blir mer synligt genom införandet av nya regler, men det kan också vara fråga om en verklig ökning som i sin tur kan ha stimulerats av underhållsstödsreglernas utformning.

Antal barn i underhållsstödsregistret som bor växelvis

Källa: RFV

Av alla beslut om underhållsstöd i september 2000, bestod 3,2% av utfyllnadsbidrag vid växelvis boende.³⁰ I maj 2000 var siffran 2,8% vilket visar att andelen barn som bor växelvis och där utfyllnadsbidrag utgår, fortsätter att öka.³¹ Det bör tilläggas att av de erfarenheter som kassorna har redovisat, kräver handläggningen av de ärenden där barn

³⁰ Detta avser 10 387 barn av totalt 326 000 barn som finns i underhållsstödssystemet.

³¹ För maj 2000 var antalet barn som bor växelvis 9 449 av totalt 341 685 barn som finns i underhållsstödssystemet.

bor växelvis mer resurser än vad ett genomsnittsbeslut av underhållsstöd gör.

I dag får bara den förälder som barnet bor och är skrivet hos underhållsstöd. Detta kan skapa konflikter mellan föräldrarna. För att stödja de föräldrar som vill ta ett större gemensamt ansvar för sina barn vill regeringen nu ändra reglerna. Regeringen föreslår därför att fr.o.m. den 1 april 2001 ska båda föräldrarna kunna få underhållsstöd om barnen bor växelvis.³²

I en intervjustudie med föräldrar från åren 1992 och 1993 framkom att ca fyra procent av barn med separerade föräldrar (eller med föräldrar som aldrig bott ihop) bodde omväxlande lika mycket hos bägge.³³ Andelen motsvarar ca 17 000 barn i åldrarna 0-17 år, eller mindre än en procent av samtliga barn i dessa åldrar. Växelvis boende förekom litet oftare bland pojkar än bland flickor och oftare bland yngre än bland äldre barn. Undantaget utgör de allra yngsta, 0-1 åringar där växelvis boende är ovanligt. Växelvis boende var vanligare i tjänstemannafamiljer än i arbetarfamiljer.

Frågar man barnen själva får man en mycket högre andel växelvis boende. Våren 1997 uppgav en tiondel av ett urval barn i 10-årsåldern med separerade föräldrar att de bodde lika mycket med båda föräldrarna. Den höga andelen kan bero på att växelvis boende blivit vanligare sedan 1992/93, men kan också betyda att barn har en annan bild än vuxna som tillfrågas.³⁴

³² I prop.1999/2000:118 Underhållsstöd vid växelvis boende, föreslås att när barnet bor växelvis i ungefär lika långa perioder ska varje förälder få rätt till ett halvt underhållsstöd på 586 kr/barn och månad. Från den summan dras sedan halva det belopp som föräldern skulle få återbetala om barnet huvudsakligen bott hos den andra föräldern.

³³ SCB 1995, Barn och deras familjer, rapport nummer 89 i serien Levnadsförhållanden

³⁴ SCB och Barnombudsmannen 1998, Barns vardag – tioåringar om skolan och fritiden

Att intervjuundersökningarna ger högre andel växelvis boende är naturligt med tanke på att det är föräldrar med lägre inkomster som får underhållsstöd, medan växelvis boende är vanligast i familjer med högre inkomster.

5.2.1 Delat barnbidrag vid växelvis boende

I de fall där en försäkringskassa eller domstol har beslutat att växelvis boende enligt ovan beskrivna definitioner är för handen, skulle barnbidraget med automatik kunna delas mellan vårdnadshavarna. Detta bör enligt arbetsgruppen gälla såvida de inte överenskommer om något annat, dvs. att båda föräldrarna anmäler till försäkringskassan att en av dem ska uppbära hela barnbidraget trots att barnet bor varaktigt hos båda föräldrarna. Om vårdnadshavarna inte gör någon sådan anmälan, skulle det således få till följd att barnbidraget utbetalas med hälften var till dem.

Vårdnadshavare vars barn bor växelvis torde vara den målgrupp för vilken ett delat barnbidrag skulle ha störst betydelse. Detta skulle också motivera ett förslag om att barnbidraget delas för dessa vårdnadshavare såvida de inte har gjort en annan överenskommelse.

Vid växelvis boende får boföräldern, företrädesvis modern, i dag hela barnbidraget även om båda föräldrarna tar lika stort ansvar för barnet. I en situation med delat barnbidrag skulle även den andra föräldern få del i barnbidraget om växelvis boende är för handen. Växelvis boende innebär att barnet bor minst 1/3 av tiden hos den föräldern som barnet inte är folkbokfört hos. Det *kan* innebära att boföräldern eller den förälder där barnet är folkbokförd i dag blir överkompenserad. Detta förutsätter naturligtvis att föräldrarna inte har kommit överens om att dela på kostnaderna för barnet. Det är därför troligt att många mödrar skulle ställa sig negativa till ett delat barnbidrag vid växelvis boende. Statsmakten kan dock inte lägga sig i hur vårdnadshavare sinsemellan ansvarar för barnets försörjning, utan bör istället utgå från och förlita sig på att de klarar av detta om de är vårdnadshavare för barnet.

Att barnbidraget med automatik delas mellan vårdnadshavarna vid växelvis boende skulle inte innebära något nytt utredningsförfarande hos försäkringskassan, utan skulle helt kunna kopplas till den utred-

ning som i dag görs i samband med ansökan om underhållsstöd vid växelvis boende. Det delade barnbidraget skulle då bli en konsekvens som följer av att försäkringskassan har ansett att växelvis boende är för handen i det aktuella ärendet. Detsamma gäller i de fall där en domstol ansett detsamma. Om växelvis boende får den här beskrivna ekonomiska konsekvensen som ett delat barnbidrag innebär, kan det innebära åtminstone initialt, att ansökningar om underhållsstöd vid växelvis boende skulle komma att öka.

En ny regel om automatiskt delat barnbidrag vid växelvis boende bör enligt arbetsgruppen gälla fr.o.m. ett visst ikraftträdande, dvs. äldre beslut av försäkringskassa eller domstol om växelvis boende bör inte retroaktivt innebära att barnbidraget delas.

Det kan finnas en risk att ett delat barnbidrag vid växelvis boende uppfattas som ojämnt och orättvist. Den förälder som lyckats visa, mot den andra förälderns nekande, att växelvis boende är för handen kan då uppfattas få en fördel i och med att det delade barnbidraget följer automatiskt, i jämförelse med en annan förälder som inte lyckats visa detta. Trots detta skulle enligt arbetsgruppen en automatisk delning av barnbidraget vid växelvis boende vara att föredra. Det måste dock finnas undantag från regeln vid synnerliga skäl där ett delat barnbidrag inte skulle vara förenligt med barnets bästa (jfr avsnitt 5.3).

De föräldrar som själva enas om underhåll efter en separation, och som inte finns med i underhållsstödsregistret skulle kunna hävda att de blir missgynnade. Dessa föräldrar skulle då, trots att barnen bor växelvis, bli hänvisade till att själva anmäla att de önskar få ett delat barnbidrag. I dag finns ca 67 procent av alla barn (0-17 år) vars föräldrar inte sammanbor, i underhållsstödsregistret.³⁵ Arbetsgruppens hypotes är att många av de föräldrar som inte finns i underhållsstödsregistret är höginkomsttagare som i en högre utsträckning inte har behov av underhållsstödet.

Det är enligt arbetsgruppen en nackdel att ha ett regelverk om delat barnbidrag som blir tillämpliga för barn som bor växelvis men *inte*

³⁵ 1 december 1998

finns i underhållsstödsregistret eller där domstol inte har fattat beslut om växelvis boende, och ett annat för övriga barn som bor växelvis. Det bör dock finnas en möjlighet för de föräldrar vars barn bor växelvis men inte finns i underhållsstödsregistret, att anmäla till försäkringskassan att man önskar delat barnbidrag med anledning av det växelvisa boendet.

Det skulle då åligga kassan att göra en förfrågan till den andra föräldern om denne samtycker. Om så är fallet skulle ett delat barnbidrag kunna utgå. Om den andra föräldern istället bestrider det växelvisa boendet bör försäkringskassan utreda i vilken omfattning barnet bor hos respektive förälder. Om kassan finner att växelvis boende är för handen bör barnbidraget således delas om minst en av föräldrarna vill det. Vid bedömning av om växelvis boende föreligger är det lämpligt att ta vägledning från tillämpningen av underhållsstödsreglerna.

Med en utformning av regler för delat barnbidrag i de fall barn bor växelvis som beskrivs ovan behöver föräldrar alltså inte vara överens och endast *en* av föräldrarna kan göra en anmälan.

5.3 Undantag från delat barnbidrag om det ej är till barnets bästa

Det förefaller sannolikt att ett införande av ett delat barnbidrag kan få en stark genomslagskraft för de barn vars föräldrar inte är sammanboende. Frågan som infinner sig är om det finns situationer när ett delat barnbidrag inte är det bästa för barnet eller om det t.o.m. kan vara till skada för barnet. Vad händer om ett delat barnbidrag utgår för ett barn vars föräldrar är på väg att separera? Bör då vårdnadshavarnas överenskommelse om delat barnbidrag fortsätta att gälla?

I händelse av att barnbidraget inte används för barnets bästa finns f.n. i 5 § ABBL en skyddsregel om att barnbidraget, på framställning av kommunens socialnämnd, kan utbetalas till den andre föräldern, annan lämplig person eller till nämnden om det föreligger synnerliga skäl för det. Denna regel bör också vara tillämplig på ett delat barnbidrag.

Om det mellan föräldrarna saknas förutsättningar för att stå fast vid en tidigare gjord överenskommelse om en delad utbetalning – t.ex. i sam-

band med en separation – bör istället barnets folkbokföring vara avgörande för vem av föräldrarna som ska uppbära barnbidraget. Enligt arbetsgruppen är det självklart att barnbidraget inte ska delas om det är oförenligt med barnets bästa. Skyddsregeln i 5 § ABBL är då tillämplig.

Situationer när ett delat barnbidrag inte torde vara förenligt med barnets bästa är de fall när en förälder p.g.a. en rad olika tänkbara orsaker, inte längre är lämplig som vårdnadshavare och där en vårdnadstvist kan ha påbörjats. Exempelvis kan nämnas när förälder gjort sig skyldig till incest, misshandel och liknande på den andra föräldern och/eller barnet. Det finns också andra situationer där gemensam vårdnad inte är förenligt med barnets bästa, t.ex. om föräldrarnas konflikt är så svår och djup att de över huvud taget inte förmår tala med varandra, än mindre samarbeta i de frågor som rör barnet.

5.3.1 Risk att äventyra barnets försörjning

Det kan hävdas att det finns en risk att barnets försörjning äventyras om man inför möjligheten till ett delat barnbidrag. Argument har framförts att det kan innebära att en förälder som tidigare i stor utsträckning varit frånvarande och tagit liten del i barnets dagliga omsorg, plötsligt ser sin chans att för egen vinning få del av ett halvt barnbidrag varje månad. Det kan mycket väl tänkas att det finns situationer då dessa farhågor är vid handen. Samtidigt kan man ifrågasätta vad som i princip är skillnaden jämfört med det nuvarande utbetalningssystemet. Utgångspunkten måste vara att det är barnets föräldrar och vårdnadshavare som i första hand ansvarar för barnets försörjning – inte statmakten. Det måste förutsättas att barnets vårdnadshavare, oavsett kön, kan ta det föräldraansvar som barnet kräver. Först när det befaras att förutsättningar för detta saknas, kan initiativ tas till en eventuell ändring i vårdnadsfrågan.

5.4 Tidsbegränsning och formkrav

Om föräldrar anmäler till försäkringskassan att de önskar dela på barnbidraget, uppkommer frågan för hur lång tid en sådan anmälan ska gälla? Till dess barnet är 16 år eller ska föräldrarna ha möjlighet att göra en sådan anmälan tidsbegränsad? Om växelvis boende t.ex. skulle

upphöra kan det finnas anledning för vårdnadshavarna att göra en ny överenskommelse om hur barnbidraget ska utbetalas.

Arbetsgruppen anser att en anmälan bör gälla fram till dess att någon av föräldrarna inte längre vill stå fast vid den gjorda överenskommelsen. Kan föräldrarna inte komma överens om hur barnbidraget ska utbetalas bör istället barnets folkbokföringsadress vara avgörande för vem av föräldrarna som uppbär bidraget. En anmälan om delat barnbidrag kan gälla längst fram till dess att rätt till bidraget inte längre föreligger enligt ABBL.

Att barnets folkbokföring styr rätten att uppbära barnbidraget när föräldrar inte kan enas om hur bidraget ska utbetalas, kan dock få den konsekvensen att folkbokföringen blir en maktfaktor föräldrarna emellan. Folkbokföringen spelar en avgörande roll för rätten till de bidrag som finns att tillgå för den separerande föräldern. Detta kan innebära en konfliktkälla mellan de separerade, med den konsekvensen att barnet hamnar mitt emellan föräldrarna.

I detta sammanhang ska också poängteras att hur barnets försörjning är fördelad mellan föräldrarna är av betydelse vid försäkringskassans och domstolens bedömning av om växelvis boende föreligger eller inte. Vem av föräldrarna som uppbär barnbidraget är då av betydelse. Detta blir ett cirkelresonemang som innebär att barnets folkbokföring än mer får en avgörande betydelse. Pudelns kärna av problemet är att det inte är möjligt att vara folkbokförd på mer än en adress. En separerad förälder kan då hamna i en situation som har karaktären av moment 22; bedömningen av om barnet bor växelvis eller inte beror delvis på vem som uppbär barnbidraget och möjligheten att uppbära ett delat barnbidrag är beroende av var barnet är folkbokförd.

Om en anmälan om delat barnbidrag istället skulle gälla tillsvidare skulle det kunna innebära att en förälder motsätter sig växelvis boende för att undvika en delning av barnbidraget. Pondera situationen att en fader anmäler till försäkringskassan att barnet bor växelvis och att han därmed vill att barnbidraget ska delas. Underhållsstöd utgår inte. Modern hävdar att barnet inte bor växelvis. Kassan utreder barnets boendeförhållande och kommer fram till att barnet bor växelvis. Tiden går och efter några år börjar fadern arbeta på en ny ort vilket innebär att

barnet börjar bo stadigvarande hos modern. Modern som hela tiden varit emot det delade barnbidraget, hävdar nu att hela bidraget borde utbetalas till henne. För att detta ska vara möjligt, när ett delat barnbidrag gäller tillsvidare, krävs att föräldrarna är överens om det. Så länge faderns del av barnbidraget – i den nu ponerade situationen – används för barnets bästa, torde det dock inte innebära något problem.

Om det skulle finnas en möjlighet att göra anmälan om delat barnbidrag tidsbegränsad finns det en risk att vårdnadshavarna inte kan enas om hur barnbidraget ska utbetalas *efter* tidsbegränsningen och att barnets försörjning därmed skulle kunna äventyras.

Vad gäller eventuella formkrav för en anmälan till försäkringskassan om delat barnbidrag, torde det ligga närmast till hands att de formkrav som gäller när föräldrar skriver avtal hos kommunens socialnämnd också gäller vid försäkringskassan. Detta innebär att föräldrarnas överenskommelse om delat barnbidrag skall vara skriftligt och undertecknat av båda.

Nu nämnda frågeställningar medför att man lätt kommer in på den möjligheten som föräldrarna har enligt de nya vårdnadsreglerna, att hos kommunens socialnämnd komma överens i ett skriftligt avtal om barnets vårdnad, boende och umgänge. Sådana avtal tillkommer i de flesta fall i samband med de samarbetssamtal som hålls i kommunernas regi. I samband med att ett sådant avtal skrivs har föräldrarna också möjlighet att avtala om reskostnader i samband med umgänge. Detta är frågor som till viss del berör barnets försörjning och som kan innebära att kommunen blir ett naturligt forum för föräldrarna att diskutera om barnbidraget ska delas eller inte. Trots att det är försäkringskassan som handlägger och administrerar barnbidraget är det viktigt att kommunen har kunskap om möjligheten att dela barnbidraget.

6 KONSEKVENSER FÖR FLERBARNSTILLÄGGET M.M.

6.1 Konsekvenser för flerbarnstillägget

Flerbarnstillägg ska enligt förarbetena vara knutet till det allmänna barnbidraget. De regler som gäller för barnbidrag ska därför så långt som möjligt gälla även för flerbarnstillägget.³⁶

Flerbarnstillägg lämnas i dag om någon uppbär allmänt barnbidrag för tre eller flera barn. Barn över 16 år som studerar och vars studier ger rätt till förlängt barnbidrag eller studiehjälp får räknas med för flerbarnstillägg om den studerande stadigvarande sammanbor med den bidragssökande och vissa andra villkor är uppfyllda. Två föräldrar som stadigvarande bor tillsammans och som båda får allmänt barnbidrag eller har studerande barn över 16 år, får räkna samman sina barn för flerbarnstillägg. Förutsättningen är att föräldrarna antingen är eller har varit gifta med varandra, eller har eller har haft gemensamt barn.

Rätten att uppbära flerbarnstillägg tillkommer den som uppbär allmänt barnbidrag för de barn som flerbarnstillägget avser. Om de barn som gemensamt kvalificerar familjen till flerbarnstillägg har olika mottagare av barnbidraget, betalas tillägget till modern, eller efter anmälan av dem båda till fadern.

I vilken omfattning flerbarnstillägg utbetalas framgår av följande tabell. Siffrorna för sex barn eller fler, är i sammanhanget marginella.

Antal mottagare av flerbarnstillägg i mars 2000

Antal barn	1998	1999	2000
3 barn	155 979	156 215	152 047
4 barn	34 740	34 441	32 577
5 barn -	10 369	10 232	9 749
Summa	201 088	200 888	194 373

Källa: RFV

³⁶ Prop. 1980/81, s 5-6

Ett delat barnbidrag skulle också påverka rätten att uppbära flerbarnstillägg. En delning av barnbidraget innebär att båda föräldrarna blir mottagare av allmänt barnbidrag för samma barn. För att inte rätten till flerbarnstillägg ska utvidgas behöver reglerna ändras. För att exemplifiera detta kan följande situation poneras: Två föräldrar har ett barn som de har gemensam vårdnad om. De har dessutom två barn var för sig som de mottar allmänt barnbidrag för. Vid ett delat barnbidrag för det gemensamma barnet är de båda barnbidragsmottagare för tre barn och därigenom skulle rätt till flerbarnstillägg enligt nuvarande regelverk föreligga för båda föräldrarna, även om föräldrarna bara uppbär två och ett halvt barnbidrag var för sina barn.

Enligt förarbetena ska flerbarnstillägg utgå till familjer och ensamstående med tre eller flera barn. Familjebegreppet avser i normalfallet att mannen och kvinnan är gifta och lever tillsammans. Därmed bör – som i skattelagstiftningen och den allmänna försäkringen – jämföras de fall då mannen och kvinnan sammanbor och har eller har haft barn gemensamt eller tidigare varit gifta med varandra.³⁷

En delad utbetalning av barnbidraget bör enligt arbetsgruppen även få till följd att flerbarnstillägget delas. Flerbarnstillägget bör kunna delas oavsett om föräldrarna sammanbor eller inte. På samma sätt som ett delat barnbidrag bör även flerbarnstillägg kunna komma båda föräldrarna till del trots att de inte sammanbor.

Arbetsgruppen anser att rätten att uppbära flerbarnstillägg bör vara delad om barnbidraget är delat för minst ett av de barn som föräldrarna har gemensam vårdnad om. Om det allmänna barnbidraget är delat för minst ett av barnen innebär det att ett halvt flerbarnstillägg utges till vardera föräldern. En sådan delning är lätt att förstå och bör också vara ganska enkel att administrera.

³⁷ Prop. 1980/81:188, s 6

Fördelarna med en sådan delning av flerbarnstillägget är att man uppnår en mer utjämnande ekonomisk effekt än vad som är fallet i dag för ombildade familjer som har en lika stor försörjningsbörda.³⁸

En konsekvens av en delning av flerbarnstillägget på detta sätt är att ett barn som bor växelvis berättigar till flerbarnstillägg i båda familjerna. I vissa situationer där barn bor växelvis kan en delning resultera i att en familj får lägre bidrag än i dag på grund av att ett halvt flerbarnstillägg kan falla bort. Denna utformning av flerbarnstilläggen skulle också totalt sett innebära mindre kostnader för staten.

I dag får en familj med tre barn 227 kronor och en familj med fyra barn 907 kronor per månad i flerbarnstillägg. En delning av flerbarnstillägget enligt ovan skulle i vissa situationer få oönskade effekter på grund av den stora skillnaden mellan flerbarnstilläggsbeloppen för tre och fyra barn. Om möjligheten att dela även flerbarnstillägget införs kan nivåerna på flerbarnstilläggen därför behöva justeras.

6.1.1 Exempel

Nedanstående fyra exempel visar i några olika familjesituationer hur arbetsgruppens idé beträffande flerbarnstillägg och delat barnbidrag skulle se ut.

M = mamma

P = pappa

Abb = barnbidrag

Fbt = flerbarnstillägg

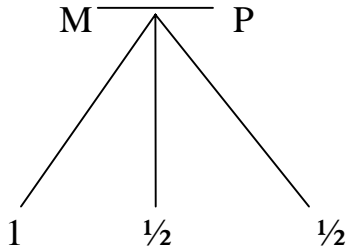
1 = helt abb

½ = halvt abb

³⁸ Jfr exempel 3 i avsnitt 6.1.1

Exempel 1

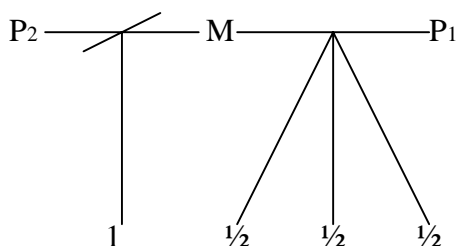
Sammanboende föräldrar med tre gemensamma barn. Mamman uppbär allmänt barnbidrag för ett barn och för de andra två barnen delar föräldrarna på barnbidraget.

Mamma: $1 + 2 \times \frac{1}{2} = 2$ abb	1 700:-	Pappa: $2 \times \frac{1}{2} = 1$ abb	850:-
$\frac{1}{2}$ fbt för 3 barn	<u>114:-</u>	$\frac{1}{2}$ fbt för 3 barn	<u>114:-</u>
	= 1 814:-		= 964:-
Totalt för familjen: abb	2 550:-	Nuv. regler: 3 abb	2 550:-
fbt	<u>228:-</u>	fbt för 3 barn	<u>227:-</u>
	= 2 778:-		= 2 777:-

Exempel 2

Sammanboende föräldrar med tre barn. Mamman har tillsammans med P₂ ett barn sen tidigare som bor stadigvarande och är folkbokförd hos M+P₁. För detta barn uppstår mamman hela barnbidraget.

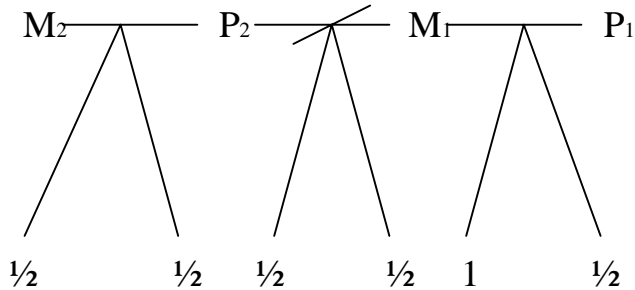

Mamma: $1 + 3 \times \frac{1}{2} = 2 \frac{1}{2}$ abb	2 125:-	Pappa: $3 \times \frac{1}{2} = 1 \frac{1}{2}$ abb	1 275:-
$\frac{1}{2}$ fbt för 4 barn	<u>454:-</u>	$\frac{1}{2}$ fbt för 3 barn	<u>114:-</u>
	= 2 579:-		= 1 389:-

Totalt för familjen: abb	3 400:-	Nuv. regler: 4 abb	3 400:-
fbt	<u>568:-</u>	fbt för 4 barn	<u>907:-</u>
	= 3 968:-		= 4 307:-

Exempel 3

Två ombildade familjer; mamma M_1 och pappa P_2 har två tidigare gemensamma barn som bor växelvis hos båda föräldrarna men är folkbokförda hos pappan P_2 . För M_1 och P_1 :s barn är barnbidraget delat för det ena barnet. För det andra barnet uppbär M_1 hela barnbidraget.

Mamma1: $1 + 3 \times \frac{1}{2} = 2 \frac{1}{2}$ abb 2 125:- $\frac{1}{2}$ fbt för 4 barn <u>454:-</u> = 2 579:-	Pappa1: $\frac{1}{2}$ abb 425:- $\frac{1}{2}$ fbt för 0 barn <u>0:-</u> = 425:-
---	--

Mamma2: $2 \times \frac{1}{2} = 1$ abb 850:- $\frac{1}{2}$ fbt för 0 barn <u>0:-</u> = 850:-	Pappa2: $4 \times \frac{1}{2} = 2$ abb 1 700:- $\frac{1}{2}$ fbt för 4 barn <u>454:-</u> = 2 154:-
---	---

Totalt familj 1: abb 2 550:- fbt <u>454:-</u> = 3 004:-	Nuv. regler: 4 abb 3 400:- fbt för 4 barn <u>907:-</u> = 4 307:-
--	---

Totalt familj 2: abb 2 550:- fbt <u>454:-</u> = 3 004:-	Nuv. regler: 2 abb 1 700:- fbt för 0 barn <u>0:-</u> = 1 700:-
--	---

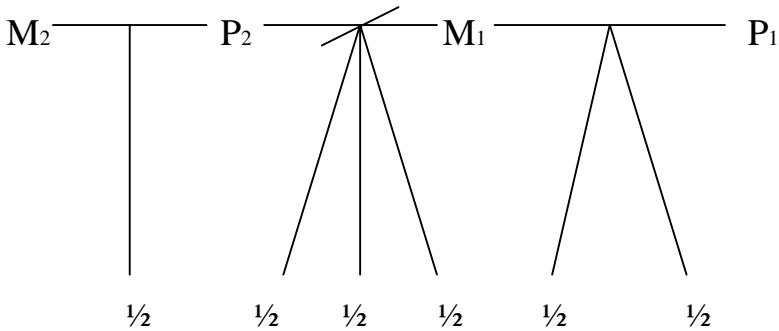
Sammanlagt familj 1+2: = 6 008:- Sammanlagt familj1+2= 6 007:-

Kommentar till utfallet: Arbetsgruppens förslag resulterar i att dessa familjer får lika mycket i bidrag. Förslaget visar att konstruktionen med ett halvt flerbarnstillägg ger en utjämnande effekt mellan familjerna jämfört med nuvarande regler som ger 2 607 kronor mer till fa-

milj 1 trots att försörjningsbördan i förhållande till barnen är lika stor. Avrundning av halva flerbarnstilläggsbeloppen gör att det skiljer en krona mellan de sammanlagda bidragsbeloppen.

Exempel 4

Två utbildade familjer; mamma M₁ och pappa P₂ har tre gemensamma barn sen ett tidigare förhållande som bor växelvis och är folkbokförda hos mamma M₁. Samtliga barnbidrag är delade.

Mamma1: 5 x 1/2 = 2 1/2 abb	2 125:-	Pappa1: 2 x 1/2 = 1 abb	850:-
1/2 fbt för 5 barn	<u>878:-</u>	fbt för 0 barn	<u>0:-</u>
	= 3 003:-		= 850:-
Mamma2: 1/2 abb	425:-	Pappa2: 4 x 1/2 = 2 abb	1 700:-
fbt för 0 barn	<u>0:-</u>	1/2 fbt för 4 barn	<u>454:-</u>
	= 425:-		= 2 154:-
Totalt familj 1: abb	2 975:-	Nuv. regler: 5 abb	4 250:-
fbt	<u>878:-</u>	fbt för 5 barn	<u>1 757:-</u>
	= 3 853:-		= 6 007:-
Totalt familj 2: abb	2 125:-	Nuv. regler: 1 abb	850:-
fbt	<u>454:-</u>	fbt för 0 barn	<u>0:-</u>
	= 2 579:-		= 850:-
Sammanlagt familj 1+2:	= 6 432:-	Sammanlagt familj 1+2:	= 6 857:-

Kommentarer till utfallet: I detta fall uppnås en klart utjämnande effekt mellan familjerna jämfört med nuvarande regler. Med nuvarande regler skiljer det 5 157 kr/mån mellan familjernas bidrag, trots att familj 1 endast har ett barn mer. Exemplet visar endast en differens på 1 274 kr/mån mellan familjerna. I jämförelse med nuvarande regler utbetalas sammanlagt 425 kr/mån mindre.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att med ett delat flerbarnstillägg uppnås en mer ekonomisk utjämnande effekt mellan ombildade familjer som har en lika stor försörjningsbörda. Denna utformning av flerbarnstilläggen skulle också totalt sett innebära mindre kostnader för staten.

6.2 Återbetalningsskyldighet vid delat barnbidrag

Har någon genom oriktiga uppgifter eller på annat sätt förorsakat att barnbidrag eller flerbarnstillägg för visst barn betalats ut obehörigen, skall han enligt ABBL återbetala det som utbetalats för mycket. Det samma gäller om någon obehörigen eller med för högt belopp fått sådant bidrag och skäligen borde ha insett detta. I särskilda fall får försäkringskassan helt eller delvis efterge återbetalningsskyldigheten.

En bidragsmottagare får anses ha förorsakat en felutbetalning om denna beror på att bidragsmottagaren inte fullgjort sin anmälningsskyldighet hos försäkringskassan enligt 4–6 §§ barnbidragsförordningen (1986:386). Denne har t.ex. inte till kassan anmält en utvandring, inte meddelat kassan att en utlandsvistelse blivit längre än vad som från början har planerats eller att studier som har grundat rätt till flerbarnstillägg har upphört.

Enligt arbetsgruppen bör återkrav ställas mot var och en av föräldrarna om de delat på barnbidraget. På samma sätt som i dag kopplas återbetalningsskyldigheten till att bidragsmottagaren lämnat oriktiga uppgifter eller inte fullgjort sin anmälningsskyldighet hos försäkringskassan. Föräldrarna blir således inte solidariskt ansvariga för en skuld som ska återbetalas.

6.3 Konsekvenser för studiebidraget

Det allmänna barnbidraget utbetalas t.o.m. det kvartal barnet fyller 16 år, och ersätts av studiebidraget för den som går i en gymnasial utbildning. Studiebidraget utges längst t.o.m. det första kalenderhalvåret den studerande fyller 20 år. Fr.o.m. månaden efter 18-årsdagen får den studerande själv ta emot utbetalningen av studiebidraget.

Studiebidraget betalas i regel ut till den som tidigare fick allmänt- eller förlängt barnbidrag för barnet. Uppgift om vem som har fått barnbidrag för de som ska börja i gymnasieskolan hämtas från RFV:s barnbidragsregister.

I ett system med delad utbetalning skulle barnbidragsregistret vara uppbyggt för två bidragsmottagare för samma barn. Detta innebär att Centrala studiestödsnämnden (CSN), som administrerar utbetalningen av studiebidraget, inte skulle kunna hämta uppgifter om betalningsmottagare på samma sätt som i dag. Ett samarbete skulle därmed behöva ske mellan RFV och CSN så att CSN kan inhämta uppgifter för sin utbetalning även ur ett register som är konstruerat för ett delat barnbidrag.

7 EKONOMISKA KONSEKVENSER PÅ INDIVIDNIVÅ

I samband med analysen av ett delat barnbidrag har det i arbetsgruppen uppkommit reflexioner kring om detta kan få oönskade ekonomiska effekter för vissa hushåll. Frågor som arbetsgruppen då ställt sig är:

- Ger en delad utbetalning av barnbidraget orimliga ekonomiska effekter för någon part?
- Vilka hushåll kan eventuellt utgöra en riskgrupp?
- Hur många hushåll kan ingå i en riskgrupp?

7.1 Ger en delad utbetalning av barnbidraget orimliga effekter?

Arbetsgruppen anser att en delad utbetalning av barnbidraget bör vara möjlig för alla föräldrar som har gemensam vårdnad om sitt barn, oavsett om de är sammanboende eller ej, under förutsättningen att de är överens. Det ska främst omfatta nyfödda barn, även om möjligheten till ett delat barnbidrag också bör finnas för äldre barn. Det innebär att föräldrarna efter överenskommelse kan anmäla till försäkringskassan att de önskar en delad utbetalning av barnbidraget.

Det kan uppstå situationer där en delad utbetalning kan ge upphov till problem (ekonomiska effekter) för någon av föräldrarna. Problem kan uppstå om någon av föräldrarna ångrar sig och vill häva en delad utbetalning. Denna situation kan sannolikt uppstå vid t.ex. en skilsmässa. Är föräldrarna överens om på vilket sätt barnbidraget ska utbetalas torde det vara problemfritt. Om föräldrarna inte kan komma överens om detta bör istället barnets folkbokföring vara avgörande för vem av föräldrarna som ska uppbära barnbidraget.

7.1.1 Vilka effekter uppstår vid växelvis boende?

Arbetsgruppen anser också att i de fall där en försäkringskassa eller domstol har beslutat att växelvis boende föreligger, bör huvudregeln vara att barnbidraget med automatik delas mellan föräldrarna, såvida de själva inte önskar något annat. Om inte båda föräldrarna vill att barnbidraget delas när barnet bor växelvis bör istället folkbokföringen styra rätten att uppbära bidraget.³⁹

I dag utbetalas barnbidraget till den förälder som barnet är folkbokfört hos även om båda föräldrarna tar lika stort ekonomiskt ansvar för barnet. Med arbetsgruppens idé om en automatisk delning vid växelvis boende kommer även den andra föräldern få del av barnbidraget.

Skälen till denna utformning är att det är just vid växelvis boende som det *kan* innebära att den förälder som barnet är folkbokfört hos i dag blir överkompenserad. Detta förutsätter naturligtvis att föräldrarna inte har kommit överens om att dela på kostnaderna för barnet. Arbetsgruppen har utgått ifrån att de föräldrar som har barn boende växelvis vanligtvis tar större ansvar för den dagliga försörjningen av barnet. Därför är det för just dessa föräldrar som ett delat barnbidrag sannolikt skulle ha störst betydelse. Med detta som bakgrund blir arbetsgruppens slutsats att dessa hushåll blir *positivt* påverkade av ett delat barnbidrag.

7.2 För vilka hushåll kan ett delat barnbidrag innebära problem?

Med familjebildningen som bakgrund har arbetsgruppen antagit att kärnfamiljer, dvs. sammanboende med enbart gemensamma barn inte ingår i någon s.k. riskgrupp. Kärnfamiljerna får antas ha förutsättningar för en mer överlappande ekonomi avseende barnets försörjning än de hushåll där det finns barn med särlevande föräldrarna.

Familjer där det finns barn som inte bor med båda sin föräldrar och för de ensamstående föräldrarna kan det uppstå situationer som innebär ändrade ekonomiska förhållande jämfört med i dag. Inom hushållsty-

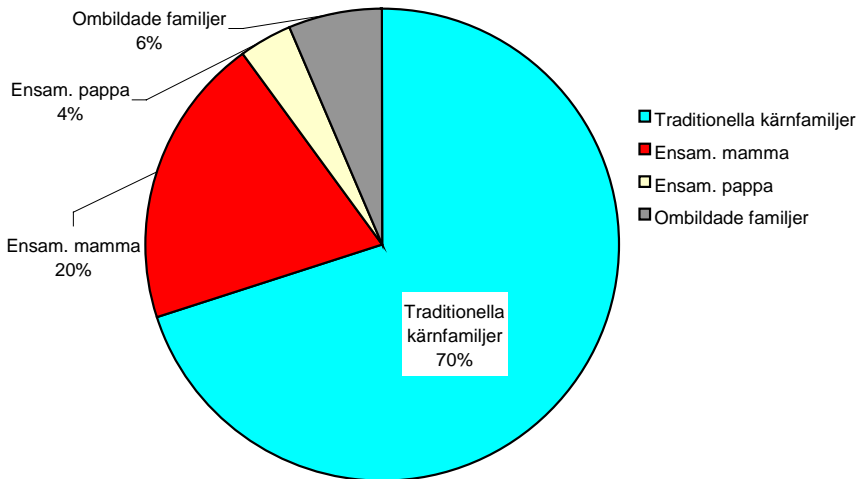
³⁹ Jfr avsnitt 5.2.1 ovan

pen ensamstående med barn och låga inkomster finns de som kan antas få de mest märkbara ekonomiska konsekvenserna av ett delat barnbidrag. Det gäller framförallt hushåll som lever med så små marginaler att ett halvt barnbidrag kan få betydelse. Om föräldrarna har löst den ekonomiska situationen tidigare behöver ett delat barnbidrag dock inte innebära konsekvenser för någon part. Hur föräldrarna i praktiken löser ekonomin är något som vi inte har information om. Vi vet inte heller hur gällande regler påverkar föräldrars möjligheter att komma överens före eller inför en separation.

7.2.1 Hur ser familjebildningen ut i dag?⁴⁰

I december 1998 fanns det cirka 1 065 000 barnfamiljer i Sverige. Enligt diagrammet nedan är cirka 70 procent av dessa kärnfamiljer. Följaktligen är 30 procent av barnfamiljerna ensamstående med barn eller ombildade familjer.⁴¹

Figur 1 Familjetyp för familjer med barn mellan 0-17 år

⁴⁰ SCB "Barn och deras familjer 1998" Demografiska rapporter 1999:3

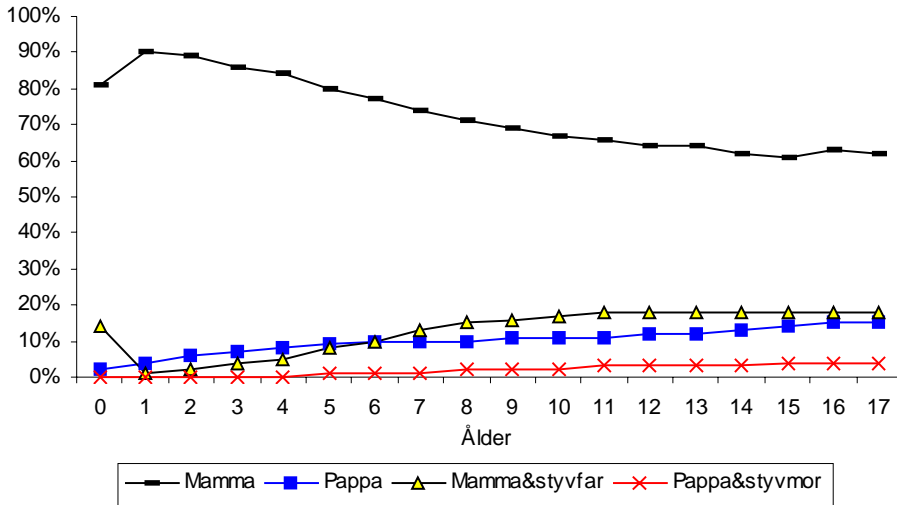
⁴¹ Jfr avsnitt 2.4 angående fördelningen mellan enskild- och gemensam vårdnad vid separationer.

Ovanstående cirkeldiagram visar fördelningen av familjetyp. Där framgår att 6 procent av alla familjer är ombildade och att 24 procent är ensamstående. Det finns problem när det gäller att identifiera hur de ombildade familjerna ser ut. Samborelationer med barn från tidigare relationer utan gemensamma barn går inte att identifiera i statistiken. Därför återfinns dessa som ensamstående med barn och denna grupp blir då något överskattad.

Totalt fanns det 1 943 000 barn mellan 0-17 år i Sverige. Av dessa hade 482 000 barn särlevande föräldrar. Det motsvarar 25 procent av alla barn.

Även om de allra flesta familjer fortfarande är kärnfamiljer, dvs. alla barn i familjen bor med båda sina ursprungliga föräldrar, ökar andelen barn som har föräldrar som separerar. 1986 var det i genomsnitt 2,51 procent av 0-17 åringar som hade föräldrar som separerade och 1998 var motsvarande andel 3,46 procent. Föräldrar som är sambo har en högre separationsfrekvens än gifta föräldrar. 5,8 procent av 0-17 åringar till sammanboende föräldrar separerade medan motsvarande andel för barn till gifta föräldrar 2,71 procent under 1998.

Efter det att föräldrarna har separerat lever den allra största andelen barn tillsammans med en ensamstående mamma. I figur 2 framgår att i genomsnitt 70 procent av barnen mellan 0 till 17 år gör det. Mest sällsynt är det att leva tillsammans med sin pappa och styvmor. Endast två procent av barnen gjorde det under 1998.

Figur 2 Familjesammansättning för barn som lever skilda från en av sina föräldrar

7.2.2 Hur ser det ut för socialbidragshushållen?

Socialbidraget beviljas efter norm där barnbidraget räknas av som en inkomst. Det innebär att om en förälder förlorar halva barnbidraget får denne motsvarande ökning i socialbidrag. Det kan dock finnas hushåll som ligger på gränsen till att få socialbidrag i dag. För dessa hushåll kan det uppstå marginaeffekter vid ett delat barnbidrag. Enligt tabell 1 framgår att det finns 63 794 ensamstående med barn som uppbär socialbidrag under 1998.

Tabell 1 Ensamstående med barn som uppbär socialbidrag 1998

Socialbidrag 1998	Män	Kvinnor	Barn totalt
Ensam med barn	6 948	56 846	
1 barn			32 767
2 barn			19 529
3 barn			7 704
4 eller fler barn			3 794
Totalt	6 948	56 846	63 794

Källa: Socialbidrag 1998; Socialstyrelsen

Eventuellt kan en effekt uppstå ur ett samhällsperspektiv. Då skulle kommunerna sannolikt få en ökad kostnad för socialbidragen, dvs. det skulle uppstå en övervältringseffekt från staten till kommunerna. Det är en ekonomisk effekt som arbetar i två riktningar. Dels ökar kommunernas socialbidragskostnader i de fall socialbidragshushåll blir av med halva barnbidraget, dels minskar socialbidragskostnaderna då socialbidragshushåll som tidigare inte fått del i barnbidraget nu blir berättigade till halva.

7.3 Beskrivning av hushållstypen ensamstående med barn

Det fanns cirka 1 065 000 barnfamiljer i Sverige 1998. Av dessa var cirka 24 procent ensamstående med barn. Tabell 2 visar inkomstfördelningen för ensamstående fördelat på antal barn. Uppgifterna i nedanstående tabell grundar sig på den totala inkomststatistiken från självdeklarationerna. Nytt för i år är att SCB separerat mellan ensamstående med barn och sammanboende utan gemensamma barn. Nedanstående fördelning visar fördelningen av den disponibla inkomsten för ensamstående med minst ett hemmaboende barn under 18 år. Den disponibla inkomsten motsvarar bruttoinkomsten minus skatter plus transfereringar som t.ex. barnbidrag, bostadsbidrag osv.

Tabell 2 Inkomstfördelning för ensamstående med barn⁴²

Inkomstintervall	Antal barn			Totalt	Andel
	1	2	3+		
0	691	305	91	1087	0%
1 - 119 999	30014	8365	1710	40089	16%
120 000 - 159 999	59313	25462	4060	88835	35%
160 000 - 199 999	25987	34594	10170	70751	28%
200 000 - 239 999	6794	12795	10022	29611	12%
240 000 - 279 999	2361	4622	4625	11608	5%
280 000 -	2405	4395	3770	10570	4%
Summa	127565	90538	34448	252551	100%
Andel	51%	36%	14%	100%	

⁴² Källa: SCB, denna statistik kommer från den total inkomststatistiken som grundar sig på självdeklarationerna 1998. Det gäller även för tabell 3.

I tabellen framgår att det finns 252 551 ensamstående hushåll med minst ett barn under 18 år. Av dessa har 16 procent en disponibel inkomst som understiger 120 000 kronor per år. Motsvarande är det 51 procent med en inkomst mellan 0 till 160 000 kronor om året.

Tabellen visar också att drygt hälften av alla ensamstående med barn endast har ett barn och den allra största andelen, 86 procent, har ett eller två barn.

Tabell 3 Inkomstfördelning i procent för ensamstående fördelat på antal barn

Inkomstintervall	Antal barn		
	1	2	3+
0	1%	0%	0%
1 - 119 999	24%	9%	5%
120 000 - 159 999	46%	28%	12%
160 000 - 199 999	20%	38%	30%
200 000 - 239 999	5%	14%	29%
240 000 - 279 999	2%	5%	13%
280 000 -	2%	5%	11%
Summa	100%	100%	100%

Gruppen ensamstående med tre eller fler barn utgör endast 14 procent av ensamståendehushållen. Studerar man denna grups inkomstfördelning ser den lite annorlunda ut. Det är cirka fem procent som har en disponibel inkomst upp till 120 000 kronor per år och cirka 17 procent som har inkomster upp till 160 000 kronor. Av tabell 3 framgår att cirka 60 procent av ensamståendehushållen med tre eller flera barn återfinns i inkomstläget 160 000 – 239 999 kronor per år. Hushåll med fler barn än två har högre disponibel inkomst än de med ett eller två barn. Skälen till det är bl.a. att de positiva transfereringarna ökar ju fler barn ett hushåll har.

Görs motsvarande analys för hushåll med ett barn återfinns cirka 70 procent i inkomstintervallen mellan 0 – 160 000 kronor, flest ligger dock i intervallen 120 000 – 160 000. Hushåll med två barn har oftare en högre disponibel inkomst än hushåll med ett barn. Endast nio procent återfinns i inkomstintervallen 0 – 120 000 kronor per år och 63 procent mellan 120 000 – 200 000.

7.3.1 När kan ett delat barnbidrag få negativa ekonomiska konsekvenser?

När diskussioner förs om det kan uppstå märkbara ekonomiska konsekvenser till följd av ett delat barnbidrag, förutsätts det att föräldrarna sinsemellan inte kan komma överens om ekonomin. Vidare förutsätter det att en av föräldrarna inte vill stå fast vid den tidigare överenskommelsen om ett delat barnbidrag. Problemet är att vi inte vet hur föräldrarna hanterar ekonomin. Den här sortens information finns inte att tillgå och den går inte att finna i någon tillgänglig statistik. Men samtidigt vet vi att det vid separationer uppstår mycket konflikter om hur försörjningen av barnet ska lösas mellan föräldrarna.

Huruvida ensamstående hushåll kan komma att få negativa ekonomiska konsekvenser av ett delat barnbidrag eller ej, beror på i vilken omfattning föräldrarna ska ha rätt att frånträda en tidigare överenskommelse. Följande exempel illustrerar vilka konsekvenser som kan uppstå när en anmälan om delat barnbidrag gäller tillsvidare.

Två föräldrar bestämmer sig för att separera. Föräldrarna har tidigare varit överens om att ha en delad utbetalning av barnbidrag och nu ångrar sig modern och vill ha hela barnbidraget. Hon anser att det är hon som står för barnets försörjning eftersom barnet bor mest eller alltid hos henne. Har föräldrarna vid separationen en delad utbetalning av barnbidraget, innebär det att också pappan efter separationen får del i barnbidraget. För att häva den delade utbetalningen krävs att båda föräldrarna är överens. I denna situation kan det uppstå ekonomiska konsekvenser för modern om det är hon som står för barnets försörjning.

Arbetsgruppen kan här konstatera att det framförallt för ensamstående med låga inkomster och som lever med små marginaler, som ett halvt barnbidrag kan få betydelse.

För att på ett enkelt sätt peka på det ekonomiska utfallet i en sådan situation finns i tabell 4 nedan ett exempel på ett typhushåll. Det visar en hushållsbudget för en ensamstående kvinna med en dotter på fem år

i Stockholm. Tabellen visar två olika förvärvsfrekvenser; heltid alternativt deltid på 75 procent.⁴³

Tabell 4 Kalkyl för en ensamstående kvinna med ett barn på 5 år⁴⁴

Ensamstående med ett barn på 5 år; heltidsarbete eller 75%				
	Deltid		Heltid	
	1/1 ABB	1/2 ABB	1/1 ABB	1/2 ABB
Lön	10000	10000	13300	13300
Skatt	2890	2890	4140	4140
Barnbidrag	850	425	850	425
Bidr.försk./under.stöd.	1170	1170	1170	1170
Bostadsbidrag	2000	2000	1300	1300
Disp. inkomst	11130	10705	12480	12055
Hushållsutgifter	4700	4700	4700	4700
Hyra	4500	4500	4500	4500
Barnomsorg	630	630	1200	1200
Kollektiva resor	450	450	450	450
Fackavgift	300	300	350	350
Summa kostnader	10580	10580	11200	11200
Resultat	550	125	1280	855

Tabell 4 visar dels en budget för en deltidsarbetande kvinna, dels hur motsvarande situation ser ut om hon arbetar heltid. I exemplet uppgår

⁴³ Vissa uppgifter är hämtade från Konsumentverkets kostnadsberäkningar. Delar av kostnadsberäkningarna utgör underlag till socialbidragets riksnorm. Men i exemplet är konsumtionsnivån högre än den som ligger till grund för beräkning av socialbidraget. Konsumtionsnivån i exemplet är dock definierad som baskonsumtion.

⁴⁴ Hushållsutgifterna inkluderar samtliga poster i Konsumentverkets kostnadsberäkningar. I dessa ingår kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritid, hygienartiklar, förbrukningsvaror, möbler och husgeråd, dagstidning, tv och telefon, el samt hemförsäkring.

årsinkomsten för heltidsarbetet till 160 000 kronor per år och den disponibla inkomsten till 150 000 kronor per år. Motsvarande för ett deltidarbete är 120 000 kronor i årsinkomst och 133 500 kronor i disponibel inkomst.

Vid deltidarbete klarar den ensamstående kvinnan sig i dag och får 550 kronor över per månad till övrig konsumtion. Tabellen visar också hur ekonomin förändras om barnbidraget delas. Vid ett delat barnbidrag och om föräldrarna inte lyckas komma överens om ekonomin uppstår en effekt på marginalen. Resultatet för hushållet blir då negativt. I fallet för den deltidarbetande kvinnan försvinner mer än hälften av överskottet. Ett överskott som ska täcka övrig konsumtion som t.ex. sjukhusbesök, medicin, glasögon, sparande, presenter, semester osv. Effekten på marginalen blir mer kännbar ju lägre inkomster ett hushåll har.

Om det nu beskrivna bedöms vara troliga konsekvenser av ett delat barnbidrag efter en separation, finns möjligheten att häva en tidigare gjord överenskommelse om en förälder så önskar. En lösning är då att barnets folkbokföring istället blir avgörande för hur barnbidraget utbetalas.⁴⁵

⁴⁵ Jfr resonemang ovan i avsnitt 5.4

7.4 Slutsatser

Enligt tabell 2 framgår att det 1998 var 16 procent av ensamstående-hushållen med barn som hade en disponibel inkomst⁴⁶ som understeg 120 000 kronor. Detta motsvarar drygt 41 000 hushåll. Ungefär hälften av de ensamstående hade en disponibel inkomst som understeg 160 000 kronor per år.

Totalt är 24 procent av barnfamiljerna i Sverige ensamståendehushåll. Av dessa är det som nämnts en sjättedel som har inkomster under 120 000 kronor om året. Enligt arbetsgruppens räkneexempel ligger hushåll med ett barn på marginalen för att märkbart känna av ett delat barnbidrag. I diskussionen om när ett delat barnbidrag kan ge upphov till förändrade ekonomiska förhållanden är det viktigt att understryka att det gäller hushåll där en av föräldrarna inte längre vill stå fast vid en delad utbetalning av barnbidraget. Om detta är konsekvensen efter en separation bör det för dessa föräldrar finnas en möjlighet att häva den tidigare gjorda överenskommelsen. Då kan istället barnets folkbokföringsadress vara den avgörande faktorn för vem av föräldrarna som ska uppbära barnbidraget.

⁴⁶ Den disponibla inkomsten motsvarar bruttoinkomsten minus skatter plus transferringar som t.ex. barnbidrag, bostadsbidrag etc. En disponibel inkomst på 120 000 kr/år torde motsvara ca 175 000 kr/år i taxerad inkomst med skattetablell 29 som grund.

8 ADMINISTRATIVA KONSEKVENSER

En delad utbetalning av barnbidraget skulle medföra konsekvenser för socialförsäkringsadministrationen. Dels behöver förberedelser göras inför ett genomförande av en delad utbetalning av barnbidraget och dels innebär det att det löpande arbetet med handläggningen av barnbidragsärenden skulle förändras.

I det löpande arbetet skulle en delning av barnbidraget medföra mer arbete för försäkringskassan. Vårdnadshavarnas anmälningar till kassan skulle innebära manuell handläggning. Det är också troligt att kassans utredningar huruvida växelvis boende föreligger skulle komma att öka.

Barnfamiljer behöver informeras om vilka regler som gäller om ett delat barnbidrag införs. I dag utgår informationsbrev om barnbidraget till alla nyblivna föräldrar. 1999 föddes 88 000 barn i Sverige. I den information som sänds ut till föräldrar i samband med att barn föds skulle möjligheten och tillvägagångssättet för ett delat barnbidrag kunna framgå. Detta skulle inte föranleda någon portokostnad. Om alla föräldrar som redan har barn skall informeras om möjligheten till ett delat barnbidrag skulle portokostnaden (i form av en engångskostnad) för detta uppgå till ca 4 miljoner kronor.

8.1 Konsekvenser för IT-system

I bidragssystemet som i dag hanterar beviljande och utbetalning av allmänna barnbidrag, förlängda barnbidrag och flerbarnstillägg finns ingen funktion för att hantera en delad utbetalning. Om möjlighet till en delad utbetalning ska införas måste ett antal befintliga IT-rutiner anpassas och ett antal nya skapas. Kostnaden för att anpassa och skapa nya rutiner för en delad utbetalning av barnbidrag och flerbarnstillägg har beräknats till ca 14 miljoner kronor.

9 FOCUSGRUPPER OM DELAT BARNBIDRAG

9.1 Sammanfattande kommentarer

ARS Research AB har genomfört samtal med föräldrar i form av focusgrupper på uppdrag av RFV.⁴⁷ Bland de föräldrar som deltog var endast en ensamstående medan övriga sammanbodde med barnets andra förälder eller hade bildat ny familj sedan separationen. RFV:s uppdrag till ARS grundar sig på en kvalitativ metodik och är inte på något sätt representativt för befolkningen.

ARS har i sin analys funnit att barnbidraget inte är någon stor fråga för föräldrarna. Föräldrarna har ansett barnbidraget vara en naturlig del av det svenska samhället men det är ingenting man tänker särskilt mycket över. De flesta tycker att det är litet men mycket viktiga pengar. Föräldrarna har i allmänhet liten kunskap om dagens utbetalningsregler. Frågan är inte laddad och man anser sig inte ha haft några problem med de nuvarande reglerna utan tycker att det nuvarande systemet fungerar bra.

Idén om en delning av barnbidraget försvaras dock bland deltagarna och man kan finna argument för förslaget. Argumenten *för* handlar till största delen om valfriheten och möjligheten att själva få välja hur man vill ha barnbidraget utbetalt. Argumenten *mot* ett delat barnbidrag kommer mer spontant och dessa argument överväger också något. Det tycks också finnas fler argument för att hela barnbidraget ska utbetalas till modern eller fadern, eller att det helt bygger på valfrihet med möjlighet till en delning, än att barnbidraget som huvudregel ska vara delat.

Det råder en oklar bild om föräldrarna anser att barnbidraget är till för barnets eller familjens försörjning. Vanligtvis säger man att bidraget är till för barnet men man använder pengarna i den gemensamma familjebudgeten. Vanligtvis upplever föräldrarna att modern/kvinnan har det största ansvaret för barnbidraget. Detta för att hon oftast har det största

⁴⁷ Rapporten Delat barnbidrag – resultat från focusgrupper, genomförd av ARS Research AB vintern 2000 finns att tillgå på RFV för den som är intresserad.

ansvaret för familjeekonomin och även sköter de löpande inköpen till familjen. Samtidigt har man i de sammanboende familjerna genomgående gemensam ekonomi och skiljer inte ekonomiskt på mitt och ditt.

9.2 Argument för ett delat barnbidrag

Föräldrarna har funnit följande argument *för* en delning av barnbidraget:

- barnbidraget skulle ges ökad status i och med att föräldrarna tvingas diskutera det, fatta ett beslut och vidta en aktiv handling för att få en delad utbetalning,
- det är ett sätt att markera att barnbidraget faktiskt är betydelsefullt,
- det bör finnas en möjlighet att själv få välja om man vill ha en delad utbetalning och det skulle upplevas positivt att bli tillfrågad om det,
- det är positivt ur jämlikhets- och rättviseaspekter och signalerar att båda föräldrarna är lika viktiga,
- det kan leda till att fäder blir mer involverade i frågor om barnet och möjligen kan de känna ett ökat ansvar – i dag är barnbidraget mer riktat till modern,
- barnbidragssystemet behöver moderniseras, det är ett gammalt system som bygger på en gammal form av familjebildning,
- det är betydelsefullt och viktigt att möjligheten finns för separerade föräldrar,
- det finns en större acceptans för förslaget bland yngre mödrar.

9.3 Argument mot ett delat barnbidrag

Föräldrarna har funnit följande argument *mot* en delning av barnbidraget:

- det torde innebära administrativa kostnader för RFV att göra om systemet,
- det kan innebära internt krångel inom familjen och det finns en risk att föräldrarna bråkar om det,
- ett delat barnbidrag gör att utbetalningssumman känns ännu mindre,
- fädernas engagemang skulle knappast öka, det är ändå mödrarna som ansvarar för inköp av kläder och mat,
- för invandrarkvinnor kan barnbidraget fortfarande ses som en markering att kvinnan har "egna pengar",
- ett delat barnbidrag skulle med stor sannolikhet väcka stort motstånd bland vissa grupper, t.ex. separerade kvinnor,
- en delning skulle troligen skapa större problem för de som skulle "drabbas" av det än det skulle skapa positiva reaktioner bland de som är för en delning,
- en delning av barnbidraget löser i sig knappast några problem för någon.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur och offentligt tryck

- Ds 1999:57, Gemensam vårdnad för ogifta föräldrar, Justitiedepartementet
- Ds 1999:30, Underhållsstöd vid växelvis boende, Socialdepartementet
- Konsumentverkets broschyr Koll på pengarna, 2000
- Konsumentverkets rapport 1998:25, Den ekonomiska utvecklingen under 1990-talet ur ett hushållsekonomiskt perspektiv, 1998
- Prop. 1999/2000:118, Underhållsstöd vid växelvis boende
- Prop. 1997/98:7, Vårdnad, boende och umgänge
- Prop. 1992/93: 139, Om olovligt bortförande och andra övergrepp mot barn
- Prop. 1990/91:8, Om vårdnad, boende och umgänge
- Prop. 1980/81:188, Om utformning av ett ekonomiskt stöd för flerbarnsfamiljer
- Prop. 1947:220, Förslag till allmänna barnbidrag
- Riksförsäkringsverkets Allmänna Råd 1998:8, Allmänt barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag
- SOU 1998:6, Ty makten är din... myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige
- SOU 1946:5, Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m.m.
- Statistiska centralbyrån, Barn och deras familjer 1998, Demografiska rapporter 1993:3
- Statistiska centralbyrån och Barnombudsmannen, Barns vardag – tioåringar om skolan och fritiden, 1998
- Statistiska centralbyrån, Fakta om ungdomar upp till 18 år, 1997
- Statistiska centralbyrån, Barn och deras familjer 1995, rapport nr 89 i serien Levnadsförhållanden

Rättsfall

- NJA 1998 s 267
- NJA 1995 s 398
- NJA 1992 s 666
- FÖD 1988:23
- RH 1993:64

Följande RFV ANALYSERAR har publicerats under år 2000:

- 2000:1 Automatisk balansering av ålderspensionssystemet
 – redovisning av regeringens beräkningsuppdrag

- 2000:2 Sjukfrånvaro och förtidspension – en beskrivning och
 analys av utvecklingen under de senaste decennierna

Delat Barnbidrag

Rapporten belyser möjligheterna att dela barnbidraget mellan föräldrarna. Riksförsäkringsverkets slutsats är att det bör bli möjligt för de föräldrar som är överens att välja hur barnbidraget ska betalas ut. Barnbidragsreglerna bör utgå från barnets bästa och bör öka möjligheten för barn att ha nära, goda och regelbundna kontakter med båda sina föräldrar, oavsett om dessa är separerade eller inte.